

Razmisli o budućnosti

Školski program profesionalnog razvoja za osnovne škole

Priručnik za učitelje

Razmisli o budućnosti

**Školski program profesionalnog razvoja
za osnovne škole**

Priručnik za učitelje

Razbor 1999

■ **Pripremu i tisak ove knjige financirao je**

Institut Otvoreno društvo - Hrvatska
Hebrangova 21, Zagreb

■ **Izdavač**

Društvo za istraživanje i razvoj ljudskih potencijala Razbor
Tratinska 29, Zagreb

■ **Tisak**

Express digitalni tisak d.o.o. Rijeka

Razmisli o budućnosti

Školski program profesionalnog razvoja
za osnovne škole

- **Autori**
Nancy Perry
Zark van Zandt
- **Prijevod i adaptacija**
Toni Babarović
Iva Šverko
- **Lektura**
Nives Opačić
- **Korektura**
Ivana Ferić
Lovorka Kozole
- **Naslovnica i grafičko uređenje**
Iva Šverko

Sadržaj

- **Uvod 7**
- **Profesionalni razvoj 9**
 - Što je profesionalni razvoj? 9
 - Osnovni pojmovi profesionalnog razvoja 9
 - Teorije profesionalnog razvoja i izbora zanimanja 9
 - Osnovne postavke planiranja karijere 10
 - Zašto je profesionalni razvoj važan učenicima? 11
- **Metode rada s učenicima 13**
 - Obilježja adolescencije 13
 - Tehnike poučavanja 14
 - Interakcija u razredu 14
 - Grupna dinamika 16
- **Školski program profesionalnog razvoja 19**
 - Cjeline programa 19
 - Upitnik profesionalnog razvoja 20
 - Učeničke mape 21
 - Uloga roditelja u Školskom programu profesionalnog razvoja 21
- **Vježbe Školskog programa profesionalnog razvoja 23**
 - Cjelina 1. Upoznavanje samoga sebe: Tko sam? 25
 - Cjelina 2. Upoznavanje svijeta rada: Kamo idem? 45
 - Cjelina 3. Planiranje karijere: Kako da dođem donde? 61
- **Dodatak 77**
 - Planiranje profesionalne budućnosti: Plan za budućnost
 - Diploma
 - Vodič za roditelje

Uvod

Školski program profesionalnog razvoja program je koji omogućuje učenicima da samostalno i uz pomoć učitelja, roditelja i prijatelja upoznaju svoje sposobnosti, interese i vrijednosti, istraže svijet rada i planiraju svoju karijeru. Program se sastoji od 36 vježbi, podijeljenih u tri osnovne cjeline, u kojima učenici upoznaju sebe, raznovrsna zanimanja i planiraju karijeru. Osnove programa zacrtane su prema teorijama profesionalnog razvoja i izbora zanimanja, a vježbe su osmišljene prema najučinkovitijim metodama rada s učenicima. Program se uklapa u uobičajene razredne aktivnosti, no nudi i dodatne oblike suradnje učenika i roditelja. Program je detaljno razrađen, no učiteljima ostavlja mogućnost da pojedine vježbe prilagode specifičnim zahtjevima škole.

Zamišljeno je da se program primjenjuje najmanje godinu dana, jedna vježba tjedno. Vježbe treba primjenjivati prema redoslijedu određenom u knjizi, jer se informacije iz jedne vježbe često koriste u sljedećima. Nastava iz Školskog programa profesionalnog razvoja može se odvijati u sklopu satova razrednika ili kao fakultativna nastava. Važno je da učenici prisustvovanje nastavi ne dožive kao obavezno te da se njihov uspjeh u programu ne ocjenjuje.

Sudjelujući u Školskom programu profesionalnog razvoja, učenici će moći:

- razumjeti što je profesionalni razvoj
- uočiti važnost planiranja vlastite budućnosti
- znati da sami mogu izabrati vlastiti posao
- shvatiti potrebu za kvalitetnim obrazovanjem
- vidjeti kako ponašanja i stavovi koje sada razvijaju utječu na njihovu budućnost
- učiti o sebi i onome što im je važno
- upoznati svijet rada i razmotriti osobine različitih zanimanja
- razumjeti da planiranje i priprema za budućnost počinje već sada
- naučiti kako se služiti raznovrsnim izvorima koji im mogu pomoći u ostvarivanju vlastitih ciljeva
- prihvatiti da je profesionalni razvoj proces koji traje cijeli život.

Prije početka rada s učenicima učitelji se moraju dobro upoznati s osnovnim pojmovima vezanim uz profesionalni razvoj, metodama i strategijama rada s učenicima te sa samim programom. U ovom se priručniku mogu naći sve informacije potrebne za uspješan rad s učenicima.

Profesionalni razvoj

Što je profesionalni razvoj?

Profesionalni razvoj je proces upoznavanja vlastitih sposobnosti, vrijednosti i interesa, istraživanja svijeta rada i njegovih osobina te pronalaženja pravoga puta karakterističnog za svakog pojedinca.

Može se reći da profesionalni razvoj počinje pitanjima koja se često postavljaju maloj djeci: “Što bi htio biti kad odrasteš?” ili “Što bi željela raditi kad budeš velika?” Iz njih ona mogu saznati da će nešto postati i da sama mogu izabrati što. Razmišljanje o zanimanjima, odabir škole, poslovi kojima se počinjemo baviti – sve to ulazi u profesionalni razvoj. Profesionalni razvoj ne prestaje odabirom zanimanja; on se nastavlja kako se razvijamo i mijenjamo, kako se razvija i mijenja svijet oko nas. Stoga se može reći da profesionalni razvoj traje cijeloga života.

Na profesionalni razvoj pojedinca utječu roditelji, obitelj, prijatelji, škola, kulturno okruženje, specifičnosti regije stanovanja. Profesionalno informiranje i savjetovanje aktivno usmjerava učenike u njihovu profesionalnom razvoju. Educirani stručnjaci mogu pomoći učenicima da što bolje, zrelije i kvalitetnije prihvate važnost planiranja i usmjeravanja vlastite karijere i budućnosti. Školski program profesionalnog razvoja također je jedan od takvih pristupa.

Osnovni pojmovi profesionalnog razvoja

Posao je niz radnih zadataka, obaveza i odgovornosti koje pojedinac svakodnevno obavlja (primjer: profesor matematike u III. gimnaziji).

Zanimanje je veći broj specifičnih poslova koji imaju zajedničke osobine i zahtijevaju slične vještine (primjer: srednjoškolski profesor).

Karijera je slijed radnih zadataka i poslova koje pojedinac obavlja tijekom života. Uključuje obrazovanje, rad, obitelj, slobodno vrijeme, hobije i još mnogo toga (primjer: roditelj i bračni drug koji je izabrao da bude profesor).

Teorije profesionalnog razvoja i izbora zanimanja

Razlikujemo dvije osnovne vrste teorija profesionalnog razvoja: strukturalne i razvojne. Strukturalne teorije pretpostavljaju da pojedinci teže pronaći zanimanje najslbližije njihovim osobinama i intere-

sima. Da bi proces izbora zanimanja bio uspješan, pojedinac mora poznavati sebe – svoje interese, vrijednosti, sposobnosti – i svijet rada – raznovrsna zanimanja i njihove zahtjeve – te odlučiti koja mu zanimanja najviše odgovaraju. Takve su teorije Parsonsova i Hollandova. Hollandova teorija izbora zanimanja vrlo je poznata i često primjenjivana. Razvojne teorije pretpostavljaju da pojedinci prolaze kroz različite razvojne faze koje utječu na njihov izbor zanimanja. Prema njima, profesionalni je razvoj proces koji traje cijeli život, uvjetovan osobnošću pojedinca i okolinom u kojoj živi. Najpoznatije su razvojne teorije Superova i Krumboltzova.

Školski program profesionalnog razvoja nastao je na načelima obaju teorija. Trebao bi poticati učenike da razmisle o sebi, upoznaju raznovrsna zanimanja koja bi im mogla odgovarati i da pritom razumiju da se s vremenom ljudi mijenjaju pa nije točno da za svakoga pojedinca postoji jedan “idealni” posao.

Osnovne postavke planiranja karijere

Kanadski Zavod za upravljanje ljudskim potencijalima ustanovio je pet principa za izgrađivanje karijere koji su se pokazali vrlo uspješnim u radu s mladim ljudima. Umjesto usmjeravanja prema jednoj velikoj odluci, mlade treba poticati da sagledaju ukupnu sliku svog života.

Promjena je stalna. Pratimo li samo jednu noć inozemne vijesti, uvjerit ćemo se da se svijet vrlo brzo mijenja. Zbog toga u izgrađivanju karijere moramo biti prilagodljivi. Moramo znati da ne donosimo jednu veliku odluku, već niz odluka u slijedu. Donosimo ih

na razne načine – neke ne razmišljajući, druge prema njihovim pozitivnim i negativnim ishodom, treće prema trenutačnom dojmu. Svaku odluku možemo promijeniti u skladu s promjenama oko nas, bez obzira na to što nam se ona u uvjetima u kojima smo je donijeli činila najboljom. U svakom izboru ima i dobrih i loših strana. Ako i propustimo neke potencijalne prednosti, time smo, vjerojatno, stekli neke druge.

Učenje traje cijeli život. Kada spoznamo da se svijet mijenja i da će se poslovi 21. stoljeća tek osmišljavati, postat će nam jasno da učenje i planiranje karijere moraju biti procesi koji traju cijeli život. Zato je jednako važno “učiti učiti” koliko i učiti određene sadržaje. Za stalno učenje potrebne su vještine učenja, ali i kreativno razmišljanje.

Slijedi svoje srce. Važno je da znamo što želimo i što nam je važno. Uobičajene poruke poput “donesi pravu odluku”, “razmisli dvaput” ili “budi realan” često nas mogu obeshrabriti u maštanju o našim željama. Moramo naučiti da vjerujemo sebi. Osjećaj straha priječi nas da griješimo i da učimo na vlastitim pogreškama. U svijetu koji se stalno mijenja i u kojem su fleksibilnost i prilagodljivost vrline, moramo potaknuti učenike da preuzmu razumne vlastite rizike i uče na vlastitu iskustvu.

Usredotoči se na putovanje. Putovanje, ne cilj, postaje središte naših interesa. S obzirom na trajne promjene u svijetu, odabir konkretnog i jedinog zanimanja i ustrajno slijedenje zadanoga cilja može rezultirati vrlo ograničenim i zanemarivim iskustvom. Može se dogoditi da naš cilj prestane postojati prije nego što ga dosegnemo te da se pojave novi, posve nepredviđeni ciljevi. Stoga moramo pokušati široko sagledati budućnost i odrediti opći pravac kojim ćemo

usmjeriti profesionalni razvoj. Naša životna situacija usmjerit će nas na što se moramo usredotočiti i pomoći će nam da usmjerimo naše snage u određenom smjeru. Kojiput ćemo se morati usmjeriti prema trenutnim ciljevima, kao što je polaganje ispita ili zarađivanje novca za putovanje. Drugi ćemo put moći raditi na ostvarivanju ciljeva trajnije vrijednosti – održavanju važnih socijalnih odnosa, očuvanju posla koji zaista volimo. Da bismo bili zadovoljni poslom i životom uopće, morat ćemo se truditi da ostvarimo ciljeve i trajne i trenutne važnosti.

Pronađi saveznike. Često se kaže da je dobro biti samostalan i nezavisan. Iako su te karakteristike nesumnjivo dobre, često ustanovimo kako ipak “ne možemo uspjeti posve sami”. U svakom aspektu našega života – a tako i posla – trebamo pomoć ljudi kojima vjerujemo. To mogu biti članovi obitelji, prijatelji, suradnici, kolege, šefovi. Mogu biti različitih godina i iz različitih razdoblja našega života. Svima im je zajedničko da su nam odnosi s njima vrlo važni. Oni nam mogu pomoći u donošenju odluka i povezivanju s drugima koji nam mogu biti korisni.

Zašto je profesionalni razvoj važan učenicima?

Nema sumnje da se svijet rada u cijelosti mijenja. Nove tehnologije omogućile su razvoj posve novih poslova i dovele do promjena u starim, a time i postavile zahtjev za novim zanimanjima. Danas se većina repetitivnih radnih zadataka može uspješno obaviti strojevima, koji ne griješe, ne umaraju se i ne odlaze na godišnji odmor. Smanjivanje potrebe za proizvodnim zanimanjima dovelo je do povećane potražnje

uslužnih zanimanja. Moderan promet i komunikacija, čije se vrijeme mjeri u sekundama, omogućili su da se poslovi obavljaju na najrazličitijim dijelovima svijeta i time su konkurenciju učinili globalnom.

Kao što je konkurencija među tvrtkama postala globalna, takvi su postali i natječaji za posao. Kvalitetnija prijevozna sredstva i bolje prometnice omogućuju brža putovanja, a informacijska tehnologija i rad u mjestu posve drugom od onoga u kojem živimo. Tvrtke prilagođuju uvjete rada takvim okolnostima: uvodi se sve više honorarnih poslova, poslova na manje od punog radnog vremena i različitih oblika vanjske suradnje. Ljudi će sve više biti oni koji nude usluge: svoja znanja i vještine. Sve će više mladih ljudi tražiti posao u mjestu u kojem ne živi.

Prilikom zapošljavanja najviše se vrednuju odgovornost, motivacija, prilagodljivost, uslužnost, komunikativnost, znanja i vještine, poduzetništvo. Imaju li vaši učenici takve osobine? Mogu li i žele li preuzeti odgovornost za upravljanje vlastitim životom? Razumiju li poduzetništvo i komunikaciju jednako dobro kao i čitanje, pisanje i računanje? Razumiju li da moraju vladati takvim vještinama i da je upravo sada vrijeme da ih razviju?

Današnji svijet očekuje od nas da budemo fleksibilni i prilagodljivi. U životu i u poslu možemo se bolje snalaziti ako naučimo prihvaćati promjene i reagirati na njih, ako znamo što volimo i kako da budemo uspješni u tome te ako vjerujemo sebi i cijenimo vlastite kvalitete. Školski program profesionalnog razvoja omogućit će učenicima da pronađu takve smjernice u životu. Učinit će obrazovanje bliže njihovim ciljevima i motivirat će ih da te ciljeve ostvare. Pomoći će im da nauče donositi važne odluke i da profesionalni razvoj shvate kao kontinuirani proces koji traje cijeli život i kojim mogu sami upravljati.

Metode rada s učenicima

Obilježja adolescencije

Školski program profesionalnog razvoja zasniva se na ideji da profesionalni razvoj zahtijeva informaciju i razumijevanje. Učitelji su naviknuti da dijele informacije na predavanjima i raspravama. Te će strategije, dakako, biti važan dio ovoga programa. Ipak, učenici će morati sami razmotriti informacije, stvoriti mišljenje o njima i vidjeti kako se one uklapaju u njihov pogled na budućnost. U ovom programu koristit će se i metodama rada koje olakšavaju uvid. To su produkcija ideja ("brainstorming"), igranje uloga i vježbe u malim grupama. Sve metode bit će potanko opisane.

Učenici prolaze kroz različite faze razvoja koje utječu na način kako uče. Na primjer, mlađi adolescenti doživljavaju burne psihološke, fizičke i fiziološke promjene zbog kojih se prestaju smatrati djecom i stječu novi identitet s kojim se tek upoznaju, iskušavaju ga i oblikuju.

Fiziološki, mladi adolescenti doživljavaju burne hormonske promjene u pubertetu. Tijelo koje su poznavali i s kojim su se poistovjetili više nije onakvo na kakvo su navikli. Počinju se zanimati za osobe suprotnoga spola i razumijevati odnose s njima.

Fizički, razvijaju tijela koja će ih opisivati kao odrasle. Na žalost, njihov je rast rijetko stabilan i

stalan. Djevojke se razvijaju prije dječaka i često ih prerastu. Rast nije uravnotežen ni kod samih pojedinaca. Stopala i šake najčešće rastu prve, uzrokujući nespretno ponašanje. Dječaci se katkada boje da će zauvijek ostati maleni, a djevojke se teško snalaze s rastom grudi. Glasovi im se mijenjaju, a mutacija glasa može dječacima biti neugodna. I dječaci i djevojke tih godina često su nemirni i puni energije pa im je teško mirovati.

Psihološki, mišljenje njihovih vršnjaka postaje im sve važnije i skloni su prema njemu oblikovati svoj novi identitet. Ne žele se razlikovati od njih jer se boje da ne bi bili prihvaćeni. Pripadanje grupi vrlo im je važno, daje im sigurnost uvjeravajući ih da i oni imaju mjesto u čudnom, novom svijetu na putu između djetinjstva i odraslosti. Najčešće nisu skloni riziku, osim ako ne misle da im takvo ponašanje osigurava bolji status među vršnjacima. Vrlo su egocentrični, misle da je sve usmjereno prema njima, pa često imaju osjećaj da su promatrani i kritizirani. Da ne ispadnu smiješni ili neuspješni, skloni su radije ne poduzimati ništa. Uče biti nezavisni i preispituju autoritet roditelja i drugih odraslih. Posebno se bune ako se prema njima odnose kao prema djeci. Njihova raspoloženja mogu varirati od velike radosti i zadovoljstva do razočaranja i tuge.

Učitelji ne mogu promijeniti obilježja rane adolescencije. Međutim, oni ih mogu iskoristiti kako bi poboljšali komunikaciju s učenicima i time učinili metode poučavanja uspješnijim. Vježbe u ovom programu pomažu učenicima da se međusobno druže i uče jedni od drugih, čime im se omogućuje da svoje mišljenje uspoređuju s mišljenjem svojih vršnjaka i dalje ga oblikuju. Rad u malim grupama daje im osjećaj sigurnosti, ne zatvara ih u sebe nego im pruža priliku da se dokažu bez straha od kritike i ismijavanja. Igranje uloga daje im priliku da iskušaju i druge oblike ponašanja bez straha da će ih zbog toga vršnjaci odbaciti.

Tehnike poučavanja

Predavanje. Predavanje je strukturirano i organizirano podastiranje informacija o nekoj temi. Iako je predavanje brz način prenošenja informacija, ono ima i svoje nedostatke. Ako je predugačko i ne uspije privući pozornost učenika, učinak predavanja svodi se na minimum.

Rasprava. Rasprava je verbalna komunikacija između učenika te između učenika i učitelja. Ona omogućuje da učenici razmijene ideje, stavove, razmišljanja i osjećaje prema odabranoj temi. Korisna je jer razvija sustavno razmišljanje, širi učenicima vidike i omogućuje im da upoznaju i shvate poglede na problem koji se razlikuju od njihovih. Rasprava proširuje i produbljuje razmišljanja učenika i daje im priliku da naučeno primijene.

Produkcija ideja ("brainstorming"). Produkcija ideja vrlo je popularna strategija poučavanja koja se temelji na slobodnom protoku ideja o nekoj temi. Voditelj predstavi problem ili neku situaciju o kojoj

treba razmisliti i potiče učenike da navedu što više mogućih rješenja, ideja ili ishoda. Sve što učenici navedu voditelj bez komentiranja zapisuje, a na kraju nabiranja učenici i voditelj razmatraju svaku od navedenih ideja.

Igranje uloga. Igranje uloga nudi učenicima mogućnost da upoznaju različite oblike ponašanja potrebne u raznovrsnim životnim situacijama. Svako igranje uloga traje onoliko dugo koliko je potrebno da se prikažu mogući ishodi igrane situacije. Kako učenici tada najčešće ne iznose vlastita mišljenja, to je siguran način za upoznavanje i teških situacija a da se ne zadire u učenikovu intimu. Igranje uloga omogućuje učenicima da upoznaju osjećaje, misli i ponašanja u sigurnim uvjetima. Treba stvoriti uvjete da dobrovoljno sudjeluju u igranju uloga i pokazati im neke vještine koje će im u toj vježbi pomoći. Igraju li uloge srodne vlastitoj, moći će pokazati drugima svoje osjećaje i stavove, a da se oni nužno ne pripisu njima. S druge strane, igrajući uloge suprotne vlastitu razmišljanju, upoznat će nove poglede i razmišljanja o konkretnoj situaciji i time razvijati razumijevanje i snošljivost. Igranje uloga otvara mogućnosti za raspravu i vrlo je zabavno.

Interakcija u razredu

Uspjeh Školskog programa profesionalnog razvoja ovisi o uspješnosti komunikacije u razredu: o komunikaciji među učenicima i o komunikaciji učitelja i učenika. Da bi ona bila uspješna, učenici moraju razumjeti i usvojiti osnovna pravila ponašanja u raspravama u razredu, a učitelji trebaju znati poticati i usmjeravati takvu raspravu. Sljedeće metode pomoći će učenicima i učiteljima da što uspješnije komuniciraju.

Rasprave u razredu, prezentacije i vježbe teku mnogo lakše i učinkovitije su ako svi poznaju pravila ponašanja, razumiju ih i drže ih se. Pravila omogućuju učenicima i učiteljima da ostvare svoja prava i preuzmu odgovornosti za svoje ponašanje. Slijedi nekoliko korisnih pravila ponašanja u razredu.

Slušaj drugoga. Dok jedan govori, ostali ga pažljivo slušaju, gledaju u oči i šute. Sljedeći koji dobije riječ treba sažeti što je učenik prije njega rekao i potom može početi izlagati vlastite ideje, poglede i stavove.

Uvijek priča samo jedan. Prilikom rasprave učenici mogu govoriti samo jedan po jedan. Onaj tko govori može držati u ruci simbol autoriteta (to može biti sudački batić, kraljevsko žezlo, učiteljski štap, veći ključ, neuključen mikrofonski, bilo što) i nakon prestanka izlaganja predati ga sljedećem govorniku. Simbol autoriteta služi kako bi se što bolje istaknuo govornik, govorniku treba dati sigurnost i samopouzdanje, a ostale učenike upozoriti da ga moraju pažljivo slušati. Ako učenici za vrijeme rasprave pričaju, raspravu treba prekinuti kako bi svi učenici mogli iznijeti vlastito mišljenje i pritom bili slušani.

Zadrži se na temi rasprave. Učenici se znaju udaljiti od teme rasprave. Tada ih ne treba grubo prekinuti, već ih pitanjem treba vratiti na pravi put. Učitelj može reći: "Nisam siguran kakva je veza između ovoga što govoriš i onoga o čemu smo maloprije razgovarali. Možeš li mi objasniti?" To će omogućiti učeniku da objasni ono o čemu je govorio ili da shvati kako je raspravu usmjerio prema pogrešnoj temi.

Ideje svih učenika jednako su važne. Učenike treba poticati da podijele svoja razmišljanja s drugima. Svaki učenik u razredu mora se osjećati jednako vrijednim i mora moći slobodno izraziti svoje misli i osjećaje. On treba znati da su njegove ideje jednako

važne i jednako prihvaćene kao i ideje drugih. Ako je ono što je učenik rekao pogrešno, treba reći nešto kao: "Mnogi bi se složili s tobom. Ipak, znamo da..." Time ga nećemo povrijediti niti ćemo učiniti da se osjeća neugodno ili ismijano.

Nitko nije prisiljen sudjelovati. Sve učenike treba poticati da sudjeluju u razrednim aktivnostima. Ipak, svi učenici moraju imati pravo da to ne učine ako im je sudjelovanje u nekoj aktivnosti neugodno.

Podcjenjivanje nije dopušteno. Iskreno sudjelovanje u raspravi moguće je samo ako učenici znaju da neće biti ismijani. Stoga treba jasno svima dati do znanja da je u redu ne slagati se s nečijim mišljenjem, ali da se ne smije prosuđivati nekoga na osnovi njegova mišljenja. Učenicima treba pomoći da razumiju kako podcjenjivanja i ismijavanja zvuče i kako se drugi osjećaju u tim prilikama. Treba im vrlo jasno reći da je takvo ponašanje neprihvatljivo i da se neće dopuštati.

Pitanja su važna. Poznata je izreka "Nema glupih pitanja". Ona je, dakako, istinita i treba se ponašati u skladu s njom. Svako pitanje ima svoju vrijednost. Učenicima treba omogućiti da postavljaju pitanja, treba im pokazati da je to dobro i treba pokušati odgovoriti na njih. Na većinu njihovih pitanja ovaj program nudi odgovore.

Uspješno vođenje rasprave zahtijeva od učitelja da razluči glavne zaključke pojedinačnih izlaganja i cjelokupne rasprave, da učenicima pokaže kako razumije ono što govore i da učenike pravilno preusmjeri u njihovim nejasnim izlaganjima. Pet komunikacijskih vještina omogućit će olakšanu komunikaciju učitelja i učenika. To su: slušanje, ponavljanje, objašnjavanje, postavljanje pitanja i traženje primjera.

Slušanje. Slušanje je oblik ponašanja pri kojem se koristimo raznim osjetima kako bismo što točnije doživjeli ponašanje druge osobe. Stoga prilikom slušanja nije dovoljno samo čuti što osoba govori nego i primijetiti način na koji ona to izgovara i kako se pritom ponaša. Slušanje se može poboljšati tako da se svjesno usmjerava pažnja prema verbalnim i neverbalnim oblicima ponašanja koje učenik iskazuje.

Ponavljanje. Ponavljanje je proces što točnijeg i detaljnog ponavljanja onog što je druga osoba rekla. Iako se ponavljanjem treba služiti umjereno, ono omogućuje učitelju da bude siguran da je potpuno razumio o čemu je učenik govorio. Ako je došlo do nesporazuma, učeniku će se pružiti prilika da preformulira rečeno. Ponavljanje je ujedno način da učenici znaju da ih je učitelj ispravno shvatio.

Objašnjavanje. Objašnjavanje slijedi nakon ponavljanja onoga što je učenik rekao. Ono omogućuje učitelju da bolje shvati učenikove misli i tako oblikuje zaključak. Način na koji se to može učiniti jest: “Rekao si da... Jesam li te dobro razumio?” Ako se učenik ne slaže s takvom interpretacijom njegova izlaganja, ima priliku dodatno objasniti ono što je želio reći. Objašnjavanje pomaže da se svi učenici i učitelj potpuno razumiju.

Postavljanje pitanja. Pitanja su vrlo korisna kada se želi dobro razumjeti sugovornika. Ipak, pitanja treba postavljati umjereno i oprezno, najbolje jedno po jedno. Učenicima treba dopustiti da odgovore na pitanja prije nego što im se postavi sljedeće, budući da previše pitanja često zbunjuje sugovornika. Uvijek treba postaviti otvorena pitanja: “Možeš li mi reći malo više?”, “Kako si se osjećao?”, “Želiš li možda reći još nešto?” Za svaki odgovor treba učenika ohrabriti. Uvijek mu možemo zahvaliti na odgovoru, a ako odgovor nezadovoljava onda prema učeniku treba biti blagonaklon, a nakon toga upozoriti ga na

ispravnu informaciju. Ako primijetite da je učenik uznemiren pitanjem, valja malo pričekati i nakon toga reći: “Vidim da puno razmišljaš o mojem pitanju. Želiš li još malo razmisliti ili bi radije želio da ti pomognem?” Postavljanje pitanja svakako treba završiti u pozitivnom tonu. Učenicima treba dati do znanja da pitanja nisu bila laka, da su oni pokazali sustavno razmišljanje i time producirali niz dobrih ideja te im na tome treba zahvaliti.

Traženje primjera. Učenicima je obično puno lakše govoriti o konkretnim slučajevima ili o izmišljenim primjerima nego o apstraktnim problemima i idejama. Uvijek im možemo pomoći pitanjem: “Možeš li mi dati neki primjer koji bi mi objasnio ono o čemu govoriš?” Takvi će nam primjeri pomoći da bolje razumijemo o čemu učenici govore, a njima će olakšati razmišljanje o problemu.

Primjena navedenih pet komunikacijskih vještina omogućuje učenicima da razviju i prošire vlastita razmišljanja. One olakšavaju tok razgovora. Mogu se primijeniti u raspravama, vježbama, igranju uloga i osmišljanju ideja pri donošenju odluka. Naravno, to su opće komunikacijske vještine i njihova upotreba u svim grupnim aktivnostima vrlo je poželjna.

Grupna dinamika

Grupe, male ili velike, prolaze kroz različite faze razvoja. Kada je grupa osnovana, članovi su u pravilu ljubazni jedni prema drugima i poštuju se. Međutim, kako se sve više ulazi u radne zadatke, sve se više pojavljuju neslaganja i poteškoće. To su normalni procesi grupne dinamike i svaka će grupa postaviti standarde i norme ponašanja te na kraju postići određenu razinu funkcioniranja. Važno je da voditelj grupe dobro poznaje neke trikove:

Razvoj malih grupa. Male grupe predstavljaju podgrupe učenika koje se formiraju s vremenom ako im se dopusti da sami biraju grupice unutar kojih će raditi. Održavanje tih podgrupa može pomoći učenicima da se uz podršku prijatelja osjećaju ugodnije i sigurnije. S druge strane, što se učenici više sprijateljuju jedni s drugima, to manje prate pravila ponašanja u grupi. Jedan od načina da se to izbjegne jest da se često organiziraju različite manje grupe.

Suprotstavljanje grupa. Katkada se zna dogoditi da se članovi grupe podijele u odvojene skupine prema svojim stavovima. Kada se to dogodi, treba ih potaknuti da prihvate i tuđe stavove. Treba im pomoći da shvate kako se ne moraju slagati s nečijim stavom, ali kako nije u redu da se zbog toga ne slažu s osobom. Treba ih usmjeriti na to da razmatraju sam problem, a ne odnose unutar grupe. Treba omogućiti članovima da razmotre svoje osjećaje i da nađu rješenje svoga problema.

Okrivljavanje. Do okrivljavanja može doći kada se za probleme unutar grupe izravno napadnu neki članovi grupe ili podgrupe. Okrivljavanje može biti vrlo razorno jer ruši povjerenje, usporava rješavanje problema i odvaja pojedince od grupe. Voditelj grupe nikako ne smije dopustiti okrivljavanje; čim ga uoči, mora ga zaustaviti i objasniti učenicima da se takvo ponašanje neće moći nastaviti. Okrivljavanje se može iskoristiti – to je prilika u kojoj učenici mogu primjenjivati komunikacijske vještine kako bi svladali konflikt.

Monopoliziranje. Neki učenici toliko sudjeluju da mogu preuzeti cijelu vježbu. Kada se to dogodi, treba im zahvaliti na njihovom entuzijazmu i sudjelovanju i objasniti im da je ipak nužno da svi učenici sudjeluju u vježbi. Tada valja prekinuti kontakt pogledom s tim učenicom i davati mu što manje povoda da govori.

Previše privatni razgovori. Katkada se zna dogoditi da učenici, težeći za što boljom raspravom, stanu iznositi vrlo osjetljive priče vezane uz njih ili njihove obitelji. Tada ih treba zaustaviti, iskazati im poštovanje i predložiti im da o tome porazgovaraju s vama nakon sata.

Tihi članovi grupe. Mnogi su učenici često vrlo tihi. Osjećaju se slobodnijima i otvorenijima kada rade u malim grupama. Bez obzira na to što oni aktivno ne sudjeluju, to ne znači da nisu zainteresirani i da ne uče. Neki učenici najbolje uče upravo kada su mirni i kada opažaju sve što se događa. Važno je znati da oni prate događaje tijekom vježbe, ali i ostaviti im pravo da budu tihi ako to žele.

Razgovori sa strane. Prilikom rasprave neki će učenici voditi privatne razgovore koji smetaju raspravi. Treba ih prekinuti i pozvati da svoj razgovor podijele s ostalim članovima grupe. Time ćete im pokazati kako razred neće imati koristi od njihova privatnog razgovora, a ni oni neće čuti što govore drugi. Osvrnite se na osnovna pravila grupne rasprave i radite dalje.

Promašivanje teme. Povremeno će netko od učenika ispričati nešto što neće biti vezano uz grupnu raspravu. Treba ga prekinuti i pitati na koji su način njegova razmišljanja vezana uz raspravu. Učenik će tada imati priliku razjasniti što je želio reći ili shvatiti da je odlučio od teme. Tada ga treba potaknuti da i dalje sudjeluje u radu, ponuditi mu da nakon sata iznese vama svoja razmišljanja te da se na njih vrati kada budu bliža osnovnoj temi rasprave.

Otežan rad grupe. Katkad se može dogoditi da voditelj grupe osjeti kako se grupa “čudno ponaša”, ali ne može razumjeti zašto je tako. Kada se to dogodi, voditelj treba podijeliti svoje osjećaje s grupom i pitati

što se događa. Na primjer, voditelj može reći: “Danas ste jako tihi. Možete li mi objasniti što se događa?”

Većina grupa funkcionira dobro i učenici najčešće rado raspravljaju i vole se baviti svojom budućnosti. Ipak, voditelj mora održavati tempo rada grupe i mora se prilagoditi potrebama grupe. To poboljšava proces učenja i omogućuje učenicima da upoznaju svoje želje.

Školski program profesionalnog razvoja

Sve informacije potrebne za provođenje Školskog programa profesionalnog razvoja dane su u *Priručniku za učitelje*. Ipak, kojiput se valja koristiti i drugim materijalima koji sadrže relevantne informacije o svijetu rada. To mogu biti materijali Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, *Vodič kroz zanimanja* (Razbor, 1998), druge knjige, publikacije i brošure, Internet, novine, oglasi. Informacije o svijetu rada nalaze se svuda oko nas. Moramo ih primijetiti i ocijeniti njihovu važnost.

Sudjelovanje učenika u Školskom programu profesionalnog razvoja ne ocjenjuje se. Ocjenjivanje učenika nema nikakva smisla jer je jedino važno da učenici spoznaju da njihovi trenutni naponi koje ulažu utječu na njihovu budućnost i kako je zbog njih samih važno da se sada posvete njezinu planiranju. Program im nudi da bolje upoznaju sebe i svijet rada te da vide na koji im način željena zanimanja mogu omogućiti cjelokupan način života kakav žele. Ne možemo kontrolirati sve faktore koji utječu na izbor zanimanja; ipak, uvijek je bolje planirati i time napore usmjeriti prema određenom cilju. Ilustrativan je naslov knjige *Ako ne znaš kamo ideš, vjerojatno ćeš završiti negdje drugdje*. Tako je i s izborom zanimanja.

Cjeline programa

Program je podijeljen u tri cjeline, od kojih svaka odgovara na jedno od ključnih pitanja profesionalnog razvoja. Na početku svake cjeline postoje osnovne teoretske informacije o vježbama koje će uslijediti. Te su informacije dovoljne za uspješno provođenje vježbi. Ipak, osim njih, nije loše zaviriti i u druge izvore informacija.

Cjelina 1: Upoznavanje samoga sebe. Pomoći će učenicima da odgovore na pitanje “Tko sam?”, da upoznaju vlastite interese, sposobnosti, vrijednosti i ambicije te da shvate njihovu vezu s izborom zanimanja.

Cjelina 2: Upoznavanje svijeta rada. Omogućit će učenicima da odgovore na pitanje “Kamo idem?”, da otkriju mogućnosti koje im se pružaju nakon završetka školovanja, da upoznaju raznovrsna zanimanja i načine kako mogu sami naučiti više o njima.

Cjelina 3: Planiranje karijere. Pomoći će učenicima da odgovore na pitanje “Kako da dođem donde?”, da isplaniraju odgovarajuće školovanje potrebno za zanimanje koje im se sviđa i koje će im omogućiti željeni stil i način života.

Unutar svake cjeline ima 12 vježbi, svaka od njih potanko je opisana u sistematiziranim poglavljima:

Pregled: vrlo kratak opis vježbe.

Trajanje: određeno tek okvirno, za svaku vježbu učitelj sam procjenjuje hoće li je produžiti ili skratiti, ovisno o vremenu kojim raspolaže, o znanju i potrebama njegovih učenika; vježbe najčešće traju od 30 do 45 minuta.

Ciljevi: osnovni smisao vježbe i glavne promjene koje vježba izaziva u učenika.

Potrebni materijali: navedeni su svi materijali potrebni za provođenje vježbe; najčešće se vježba može provesti bez ičega ili tek na bloku papira.

Priprema: navedene su sve potrebne aktivnosti učitelja prije same vježbe.

Aktivnosti: detaljan opis načina provođenja vježbe; specificirane su sve aktivnosti.

Rasprava: navedeno je nekoliko pitanja koja treba postaviti učenicima kako bi o njima razmislili, razmijenili mišljenja i donijeli zaključke.

Dodatne aktivnosti: predviđene su u situacijama kada se osnovna aktivnost ne može provesti ili kada se ona želi nadopuniti; učitelji mogu sami odlučiti žele li integrirati dodatnu aktivnost u nastavu ili ne.

Program je osmišljen tako da bude što fleksibilniji. On dopušta učiteljima da pokažu svoju kreativnost, iskustvo i znanje u njegovoj primjeni u razredu, uzimajući u obzir osobine učenika, njihove obiteljske prilike i društvenu okolinu.

Vježbe su opisane tekстом i sličicama. Značenje sličica jest:

rad koji treba staviti u učeničke mape

domaća zadaća nužna za vježbu

rad koji treba podijeliti s ukućanima ili u zajednici

Na kraju svake cjeline nalazi se popis potrebnih znanja i vještina koje je učenik tijekom vježbi iz te cjeline trebao steći. Zamišljeno je da svaki učenik ispuni taj upitnik i pritom primijeti svoj napredak, ali i područja koja još mora razvijati.

Upitnik profesionalnog razvoja

Upitnik profesionalnog razvoja uključen je u program. Može se rabiti na početku i na kraju programa, kao pokazatelj svladavanja programa. Analizirajući rezultate učenika, učitelji će moći vidjeti koje cjeline programa treba detaljnije proraditi, a koje su učenici dobro svladali. Moći će primijetiti koji su učenici profesionalno zreliji, a kojima valja posvetiti više pažnje. Učenici moraju znati da će na kraju programa moći sami uvidjeti koliko su napredovali u profesionalnom razvoju i u donošenju važnih odluka u planiranju budućnosti.

Učeničke mape

Učenička mapa zbirka je radova koje učenici izrađuju tijekom Školskoga programa profesionalnog razvoja. Pomaže im da prate svoj razvoj i napredak te da se osvrnu na važnost programa u vlastitim životima.

Učenička mapa može se izraditi presavijanjem bijeloga kartona formata A3 (veličina 42 x 29,7 cm) po sredini kako bi se dobio fascikl za ulaganje radova. Druga je mogućnost kupnja fascikla bijele ili vrlo svijetle boje. Učitelji se moraju odlučiti za jednu od tih dviju mogućnosti, no važno je da svi učenici imaju iste mape – ili presavinute kartone ili fascikle.

Učenici trebaju na svojoj mapi napisati ime programa, svoje ime i prezime, razred i školsku godinu početka programa (to je važno jer se program provodi više godina jer tada informacija o razredu nije dovoljna):

Razmisli o budućnosti

Marko Marić

6a, školska godina 2000./01.

Dodatne informacije (poput škole, imena učitelja, adrese stanovanja) također se mogu navesti, no važno je da mapa ne sadrži previše birokratskih informacija. Mapa mora biti bliska učenicima, oni je moraju prihvatiti, a ne doživjeti kao nešto nametnuto. Zato se mape oslikavaju. Svi učenici na mapi trebaju nacrtati nešto što im se sviđa, što prikazuje njihovu osobnost. Pritom ih treba poticati, kako bi se opustili i zaista nacrtali ono što ih veseli.

Učenička mapa listovima je podijeljena na tri dijela. Svaki od njih nosi jedan od naslova:

Cjelina 1: Tko sam?

Cjelina 2: Kamo idem?

Cjelina 3: Kako da dođem donde?

Sudjelujući u programu, učenici će izraditi mnoge radove koji oslikavaju njihove osobine i koji pokazuju načine upoznavanja svijeta rada. Većina tih radova priložit će se u mapu. Svaka od vježbi koja za rezultat ima rad za učeničku mapu bit će označena sličicom mape. Kada učitelji primijete takvu oznaku uz vježbu, moraju učenicima kazati da će se njihov rad staviti u učeničku mapu.

Učeničke je mape najbolje držati u školi, kako bi ih učenici tijekom nastave uvijek mogli imati. Važno je da mape budu sigurno spremljene dok traje program, a na kraju programa one se trebaju uručiti učenicima. To će omogućiti učenicima da vide kako su se mijenjali i kako je tekao njihov profesionalni razvoj.

Druga je mogućnost da ih učenici odnose kućama, no postoji vrlo velika vjerojatnost da će se – pogotovo ako program traje više godina – mape izgubiti ili da će se dio njihova sadržaja zametnuti. Stoga je najbolje da učitelji sami odluče kako će čuvati mape.

Uloga roditelja u Školskom programu profesionalnog razvoja

Roditelji su prvi učitelji svoje djece i najviše će utjecati na njihov izbor zanimanja. Stoga je važno da roditelji potiču učenike da sudjeluju u programu i da budu otvoreni prema pitanjima. *Vodič za roditelje*, brošura koju će im učitelji podijeliti na početku programa, uputit će ih u osnove ovoga programa i dati im smjernice kako da se ponašaju.

Razmisli o budućnosti

Vježbe Školskog programa profesionalnog razvoja
za osnovne škole

- Cjelina 1. Upoznavanje samoga sebe: Tko sam?
- Cjelina 2. Upoznavanje svijeta rada: Kamo idem?
- Cjelina 3. Planiranje karijere: Kako da dođem donde?

Razmisli o budućnosti

CJELINA 1

Upoznavanje samoga sebe: Tko sam?

- Vježba 1 Uvod u *Razmisli o budućnosti*
- Vježba 2 Svatko je jedinstven
- Vježba 3 Kako mi ide?
- Vježba 4 Moje slobodno vrijeme
- Vježba 5 Kada je u redu maštati?
- Vježba 6 Obiteljske veze
- Vježba 7 Donošenje odluka
- Vježba 8 Svijet se mijenja
- Vježba 9 Stilovi učenja
- Vježba 10 Važne priče
- Vježba 11 Kad se sve zbroji
- Vježba 12 Autoportret

Uvod

Ova je cjelina vježbi osmišljena kako bi se učenicima omogućilo da se usredotoče na najvažniji dio procesa donošenja profesionalnih odluka – na upoznavanje samoga sebe. Njome trebaju shvatiti da je profesionalni razvoj proces koji traje cijeli život, moraju prihvatiti da su sami odgovorni za njega i da moraju upoznati svoje sposobnosti, interese i vrijednosti kako bi mogli pravilno planirati karijeru i pronaći brojne mogućnosti koje im život pruža.

Adolescenti su u potrazi za svojim novim identitetom zburjeni i nestabilni. To je ključno vrijeme u kojem im njihova okolina – učitelji, roditelji, prijatelji – mora pomoći da u tome uspiju. Školski program profesionalnog razvoja omogućuje učenicima da se bolje snađu u ovom promjenjivom periodu, da bolje upoznaju sami sebe i da se osjećaju sigurnije pri ulasku u odraslo doba.

Upoznavanje samoga sebe vježbama Školskog programa profesionalnog razvoja pokazat će učenicima da nisu jedini koji se osjećaju nesigurno i koji moraju planirati svoju budućnost. Razgovarajući o svojim razmišljanjima, željama i maštanjima sa svojim kolegama, učiteljima, roditeljima i prijateljima, uvidjet će da je period kroz koji prolaze uobičajen i normalan proces odrastanja.

Početna vježba uputit će učenike u predmet i svrhu Školskog programa profesionalnog razvoja. Učitelji trebaju naglasiti važnost sudjelovanja učenika u programu i pokazati kako će programom moći povezati različite obrazovne programe sa svijetom rada koji se neprestano mijenja. Najvažnije je da ih upozore kako moraju sami preuzeti odgovornost za vlastitu budućnost i odabir zanimanja. Pritom može biti korisno osvrnuti se na način kako su oni sami odlučili postati učitelji i kako su konkretne odluke utjecale na njihovu budućnost.

Ostale vježbe iz prve cjeline usmjerene su prema upoznavanju raznih aspekata osobnosti učenika. Početne vježbe obuhvaćaju upoznavanje samoga sebe, načine na koje je uspjeh u školi povezan s planiranjem budućnosti, ulogu slobodnog vremena i maštanja u planiranju karijere, utjecaj obitelji na izbor zanimanja. Druge vježbe poučit će učenike kako donositi profesionalne odluke, kako se suočiti s promjenama, kako naučiti nove informacije i kako to spojiti s ostalim životnim iskustvom.

U ovoj cjelini vježbi važno je naglasiti da je upoznavanje sebe proces istraživanja, razmišljanja i zaključivanja i da traje cijeli život. Vježbe predviđene ovim programom samo su početak toga procesa.

Vježba 1: Uvod u *Razmisli o budućnosti*

Pregled

Učenici se upoznaju sa Školskim programom profesionalnog razvoja *Razmisli o budućnosti*. Ispunjavaju Upitnik profesionalnog razvoja i izrađuju učeničke mape.

Trajanje

Približno 30 do 45 minuta

Ciljevi

Učenici će moći objasniti svrhu Školskog programa profesionalnog razvoja *Razmisli o budućnosti*.

Potrebni materijali

- Svi materijali koji mogu prikazati sadržaj programa i plan aktivnosti učenika
- Umnožen Upitnik profesionalnog razvoja
- Umnožen Vodič za roditelje

Priprema

Pročitajte teoretske cjeline opisane na početnim stranicama ovoga priručnika i upoznajte se sa svim vježbama koje predviđa program. Pripremite se za pitanja učenika o programu: što program sadrži, kakve će se vježbe raditi, kakvi će biti njihovi zadaci i obaveze u programu, što će njime naučiti. Oblikujte 10-15 minutni sažetak programa, ističući naslove i lekcije koji bi se mogli svidjeti učenicima. Umnožite Upitnik profesionalnog razvoja za sve učenike prekrivajući točna rješenja. Umnožite Vodič za roditelje iz dodatka ovog priručnika. Pripremite učeničku mapu koju ćete učenicima pokazati za primjer.

Opis vježbe

Neka učenici daju definicije pojma “spremnost” (spremnost je stanje ili osobina onoga koji je spreman – pripravnost, pripremljenost; V. Anić, Rječnik hrvatskog jezika, Novi Liber, 1998). Objasnite im da ćete ih upoznati sa sadržajem programa, ali da će program biti uspješan jedino ako su sami dovoljno spremni da upoznaju sebe i vlastiti razvoj te otvoreni za učenje novog i aktivno istraživanje vlastite budućnosti. Ova im vježba daje pregled sadržaja čitavog programa i potiče ih da nađu ideje i teme unutar programa koje će im pomoći da razviju spremnost i motivaciju za aktivno sudjelovanje u programu.

Napišite riječi SVJESNOST, ISTRAŽIVANJE i PRIPREMA na ploču. Objasnite da ljudi koji odlučuju o vlastitu profesionalnom razvoju prolaze kroz te tri faze razvoja prije nego što uspiju ostvariti željenu karijeru. Program *Razmisli o budućnosti* u prvom će se redu baviti “svjesnošću” i “istraživanjem”, ali će dati i okvir za “pripremu” koja će im pomoći u daljnjem školovanju.

Osigurajte 5-10 minuta da prikazete sadržaj programa koji ste pripremili. Odgovorite na njihova pitanja o programu.

Podijelite Upitnik profesionalnog razvoja. Upitnik pokazuje stupanj profesionalne razvijenosti. Recite im da na pitanja odgovore iskreno. Na kraju im recite da će upitnik ispuniti ponovo, na kraju cijelog programa profesionalnog razvoja. Zajedno prođite kroz upitnik, neka učenici označe točne odgovore.

Pitajte učenike jesu li ikad čuli za *mape*. Pričajte im o umjetnicima koji su se služili mapama u kojima su godinama prikupljali svoje najbolje radove. Recite im da će i sami izraditi učeničke mape. Objasnite im svrhu učeničkih mapa za prikupljanje, pronalaženje i predstavljanje informacija o sebi koje će kasnije koristiti za donošenje profesionalnih odluka. Potanko im objasnite kako se mapa izrađuje, što na

njoj treba napisati i kako je mogu ukrasiti. Kao primjer pokažite im vlastitu. Morate biti sigurni da su vas dobro razumjeli. Neka mape oblikuju kod kuće i neka ih donesu na sljedeću vježbu. Recite im da u mapu prilože Upitnik profesionalnog razvoja.

Podijelite učenicima po primjerak *Vodiča za roditelje* iz dodatka ovog *Priručnika* i recite im da ga daju svojim roditeljima.

Rasprava

- Zašto bi već sada trebali početi razmišljati o profesionalnom razvoju?
- Što dobivate sudjelovanjem u programu? Što dobiva zajednica? Što dobiva država?
- Tko je najodgovorniji za uspjeh u karijeri?
- Kako možete pokazati svoju spremnost za sudjelovanje u programu?

Upitnik profesionalnog razvoja: Što znam o donošenju profesionalnih odluka?

Ime i prezime _____ Škola _____ Razred _____ Datum _____

Pažljivo pročitaj sljedeće tvrdnje i procijeni slažeš li se s njima. Slaganje s tvrdnjama prikaži tako da za svaku tvrdnju označiš kvačicom jedan od tri desna stupca: S – slažem se, NS – ne slažem se i ? – ne znam.

	S	NS	?
1. Hobiji i slobodne aktivnosti mogu biti povezani s profesionalnim interesima.	√		
2. Postoji samo jedan ispravan način da se donese odluka.		√	
3. Što god odabrao za svoje zanimanje, to ću raditi čitav život.		√	
4. Donošenje profesionalnih odluka ne ovisi o predmetima koje učim u osnovnoj školi.		√	
5. Moj uspjeh u školi može imati utjecaja na moj uspjeh u životu.	√		
6. Mogu značajno utjecati na promjene u svom životu.	√		
7. Moja osobnost nema ništa s mojim uspjehom ili neuspjehom u karijeri.		√	
8. Moja obitelj može utjecati na moj izbor zanimanja.	√		
9. Ista zanimanja mogu postojati u različitim područjima djelatnosti.	√		
10. Svi uče na isti način, pa ako imam problema da nešto naučim, to znači da se ne trudim.		√	
11. Pri donošenju profesionalnih odluka ljudi bi trebali uzeti u obzir i ostale važne uloge u životu, a ne samo radnu.	√		
12. Radne navike razvijaju se kada se zaposliš.		√	
13. Jedna od vještina koja se očekuje od radnika u modernom društvu jest timski rad.	√		
14. Moj pojam o sebi nema ništa s mojom sposobnošću donošenja ispravnih odluka.		√	
15. U redu je maštati o idealnom poslu čak i kada postoje mnoge zapreke koje me mogu spriječiti da to ostvarim.	√		
16. Planiranje karijere može biti vrlo složen proces.	√		
17. Iz pogrešaka drugih koji su donosili profesionalne odluke i ja mogu nešto naučiti.	√		
18. Odrasli imaju prednost jer više ne moraju učiti.		√	
19. Kada tražiš posao, gotovo je jednako važno koga poznaješ koliko i ono što znaš.	√		
20. Ako pažljivo slijedim model donošenja odluka, nikad se više neću morati koristiti njime jer sam već prvi put donio ispravnu odluku.		√	

Dodatna aktivnost

Ako vrijeme dopusti, neka učenici izrade svoje mape na satu. Ipak, za to trebate imati potrebne materijale: kartone ili fascikle, listove papira za odjeljivanje cjelina, bojice, flomastere. Izradba mapa može se organizirati kao zasebna vježba, no ne zaboravite, to je ipak u prvom redu likovni izričaj. Smisao mape u programu zasniva se na njezinu popunjavanju, a ne na izradbi. Sami odlučite kako će i gdje učenici oblikovati svoje mape.

Vježba 2: Svatko je jedinствен

Pregled

Ova vježba omogućuje da učenici upoznaju osnovne pojmove profesionalnog razvoja koje mogu istraživati na sebi. Vježba teče od jezične igre do formiranja jasnog koncepta pojma “profesionalni razvoj”.

Trajanje

Otpriblike 30 minuta

Ciljevi

Učenici će upoznati osnovne termine koje će susretati u programu te razumjeti koncept profesionalnog razvoja.

Potrebni materijali

Rječnik hrvatskog jezika

Priprema

Na ploču ili na veliki poster napišite sljedeće riječi:

- Interesi
- Sposobnosti
- Vrijednosti
- Karakteristike
- Postignuće
- Ličnost
- Stručnost
- Poželjnost
- Uloga
- Znanje

Opis vježbe

Objasnite učenicima da će ovom vježbom upoznati osnovne pojmove potrebne za upoznavanje sebe. Kako je upoznavanje sebe važno za donošenje profesionalnih odluka, za učenike je važno da istraže svoje osobine i da te spoznaje iskoriste u planiranju karijere.

Neka učenici u malim grupama (4 do 6 učenika) definiraju svaki od pojmova koje ste ispisali. Uvjerite se da svi učenici sudjeluju u radu grupa. Definicije pojmova trebaju se odnositi na upoznavanje sebe. Neka učenici razmotre definicije i neka se slože da će im one pomoći u upoznavanju sebe. Usporedite ih sa onima u rječniku. Odgovarajuće definicije neka prilože u mapu.

Rasprava

- Kako ova jezična igra može pridonijeti upoznavanju sebe?
- Kako poznavanje sebe može utjecati na profesionalni razvoj pojedinca?
- Postoji li vrijeme kada prestaje potreba da sam sebe upoznaš?
- Koje još riječi mogu pridonijeti boljem razumijevanju pojma profesionalni razvoj?
- Na koji bi način slabo poznavanje sebe moglo utjecati na profesionalni razvoj pojedinca?

Dodatna aktivnost

Neka svaka grupa napiše kratku priču u kojoj će upotrijebiti sve navedene riječi. Provjerite da su sve riječi upotrijebljene pravilno. Ako ostane vremena, dopustite učenicima da pročitaju priče koje su napisali. Usporedite ih. Povećajte jednu od boljih priča i stavite je na zid. U ostalim vježbama iz prve cjeline osvrnite se na nju.

Vježba 3: Kako mi ide?

Pregled

Učenici će uvidjeti kako njihov školski uspjeh utječe na njihovo daljnje obrazovanje i odabir zanimanja.

Trajanje

Približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će opisati kako njihov školski uspjeh može utjecati na izbor zanimanja i profesionalni razvoj. Procijenit će svoje sadašnje snage i mogućnosti napredovanja u različitim područjima obrazovanja.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Ništa

Opis vježbe

Objasnite da je današnja vježba usredotočena na to kako percepcija vlastite uspješnosti utječe na donošenje profesionalnih odluka. Mladi često procjenjuju vlastite sposobnosti na osnovi svog školskog uspjeha. Pitajte ih hoće li njihov uspjeh u školi utjecati na njihovu uspješnost u životu. Ako hoće, kako će utjecati?

Neka učenici napišu sve predmete koje uče u školi. Neka za svaki ocijene koliko misle da su u njemu uspješni (*** jako, ** zadovoljavajuće i * nedovoljno). Neka kvačicom označe predmete u kojima mogu biti bolji nego što su sada. Popis predmeta neka prilože u učeničku mapu.

Rasprava

- Zašto je važno upoznati svoj ukupni napredak u školi i napredak u pojedinim predmetima?
- Kako tvoj uspjeh u školi utječe na tvoju samopercepciju?
- Kako se može poboljšati uspjeh iz pojedinog predmeta?
- Kako je uspjeh u školovanju povezan s uspjehom u karijeri?
- Osim školskog uspjeha, koji drugi uspjeh na nekim područjima može pridonijeti boljoj karijeri?

Dodatna aktivnost

Neka učenici isplaniraju kako će poboljšati uspjeh u pojedinim predmetima. Nadgledajte njihov napredak u ostvarenju njihovih ciljeva.

Vježba 4: Moje slobodno vrijeme

Pregled

Učenici će istražiti kako hobiji i slobodne aktivnosti mogu pridonijeti planiranju karijere i zadovoljstvu životom.

Trajanje

Približno 30 minuta, uz dodatno vrijeme provedeno izvan učionice

Ciljevi

Učenici će moći objasniti kako slobodne aktivnosti i hobiji pridonose zadovoljstvu u životu. Moći će imenovati najmanje 5 hobija ili aktivnosti koji im se sviđaju. Uvidjet će razliku između hobija i aktivnosti koje bi mogle biti njihovo zanimanje i onih kojima bi bili manje zadovoljni ako su vezani uz njihovo zanimanje.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Ništa

Opis vježbe

Podijelite učenike na grupe od 5 do 6 učenika. Dajte im 10 minuta da produkcijom ideja sastave što duži popis različitih hobija i aktivnosti (neka jedan od njih zapisuje sve što nabroje).

Na ploču ili na veliki poster zapisujte hobije i aktivnosti koje su učenici naveli u malim grupama. To učinite tako da svaka grupa nabroji 10 hobija ili aktivnosti kojih su se dosjetili, a koje prethodne grupe nisu spomenule. Ako vam se učini da posljednje grupe više neće imati što navesti, smanjite broj hobija i aktivnosti koje navodi svaka grupa.

Neka učenici na zasebnoj listu papira samostalno navedu pet hobija ili aktivnosti koje ih najviše vesele i ispunjavaju. Recite im da stave zvjezdicu pokraj onih za koje misle da bi mogli postati njihova zanimanja. Neka pokažu članovima svoje male grupe te popise i neka o njima razgovaraju. Kasnije neka ih prilože u mapu.

Rasprava

- Na koji način hobiji i aktivnosti pridonose zadovoljstvu u životu?
- Što se zbiva kad ljudi nemaju šta raditi u slobodno vrijeme?
- Što nije dobro ako je zanimanje usko povezano s pojedinačnim hobijima, aktivnostima i interesima?
- Moraju li hobiji i ostale aktivnosti biti skupi da bi bili zabavni?
- Što nas hobiji i slobodne aktivnosti mogu naučiti o profesionalnom razvoju?

Dodatna aktivnost

Potaknite učenike da razgovaraju s odraslima i pitaju ih o ulozi hobija i slobodnih aktivnosti u njihovom životu.

Neka učenici pronađu aktivnosti kojima se trenutno ne bave, a željeli bi se baviti. Neka osmisle načine kako da se uključe u takvu aktivnost.

Vježba 5: Kada je u redu maštati?

Pregled

Učenici će maštajući razmisliti o svojoj budućnosti. Upoznat će kako se maštanja tijekom života mijenjaju.

Trajanje

Približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će moći razumjeti svoja maštanja. Spoznat će što utječe na maštanja o njihovom budućem zanimanju.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Ništa

Opis vježbe

Neka se učenici pokušaju sjetiti dobra sna koji su sanjali nedavno (neki se vjerojatno neće moći sjetiti). Neka nekoliko učenika ispriča svoje snove (bez previše detalja). Pitajte učenike: "Što je za vas dobar san?" Napišite njihove odgovore na ploču.

Recite učenicima da ćete im dopustiti da budu sanjari u školi. Recite im da sljedećih pet minuta u učionici treba vladati potpuna tišina kako bi mogli maštati o nekom prekrasnom događaju. Nakon pet minuta neka pribilježe zašto je to bilo tako prekrasno maštanje.

Sada im recite da maštaju o sebi kao o 25-godišnjacima. Naglasite da trebaju zamišljati lijepu budućnost. Gdje žive u svojoj zemlji mašte? Kakvim se poslom bave? Koje su druge stvari u njihovom svijetu koje čine ovaj san dobrim? Nakon pet minuta zamolite ih da pribilježe što više pojedinosti o svojem svijetu iz snova. Uvjerite se da su naveli i zanimanje. Recite im da svoj rad prilože u mapu.

Rasprava

- Koje su pozitivne strane maštanja o budućnosti?
- Što nas može onemogućiti da ostvarimo snove o budućnost?
- Što nam može u tome pomoći?
- Treba li potpuno napustiti svoj san o budućnosti zbog životne realnosti? Ako ne, kako stvoriti san koji možda nije idealan, ali je još uvijek dovoljno dobar?

Dodatna aktivnost

Neka učenici nacrtaju svoja maštanja o budućnosti. Istaknite njihove crteže i razgovarajte s njima o njihovim željama i o različitim izazovima koje susreću u pokušaju ispunjenja svojih snova.

Obavijest učiteljima

Za vježbu *Obiteljske veze* učenici se moraju unaprijed pripremiti. Pročitajte vježbu unaprijed kako biste učenicima mogli zadati domaću zadaću.

Vježba 6: Obiteljske veze

Pregled

Učenici će pobrojiti zanimanja kojima su se bavili članovi njihove šire obitelji i iskoristiti tu informaciju kako bi izvukli zaključak o tome kako obitelj utječe na životne i profesionalne odluke.

Trajanje

Učenici će sat do dva tražiti informacije o široj obitelji. Vježba će u razredu trajati 30 do 40 minuta.

Ciljevi

Učenici će moći objasniti što je članovima njihove obitelji pružalo zadovoljstvo u poslu. Moći će zaključiti na što treba pripaziti prilikom planiranja profesionalne budućnosti.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Neka učenici navedu što više članova svoje šire obitelji (po mogućnosti 10 ili više) od kojih mogu saznati nešto o njihovoj radnoj povijesti. Za svakog člana obitelji trebaju navesti (1) njihovo prvo zanimanje, (2) je li im se to zanimanje sviđalo i jesu li u njemu uživali (odgovor Da ili Ne sasvim je dovoljan), (3) rečenicu koja opisuje kako im je bilo raditi taj posao: "Bilo je puno posla", "Plaća je bila mala", "Bio sam jako uspješan u poslu", (4) razlog zbog kojeg su ga promijenili. Napomena: za neke članove obitelji učenici ove izjave mogu dobiti iz razgovora s roditeljima ili drugim rođacima koji su ih dobro poznavali (ako ih nije moguće sresti, čak i ako su umrli).

Opis vježbe

Objasnite učenicima da će im današnja vježba pomoći da bolje razumiju i više cijene ono što o profesionalnom razvoju mogu naučiti od članova svoje obitelji. Učenici će moći odlučiti hoće li primijeniti profesionalno ponašanje svoje obitelji ili će, poučeni njihovim iskustvom, naći nove putove svoga profesionalnog razvoja.

Neka pregledaju svoj popis (koji su napravili za domaću zadaću) i naprave sljedeće:

- grupiraju poslove koji su slični (kategorije mogu biti fizički rad, uredski posao, rad s brojevima itd.)
- stave zvjezdicu pokraj dvije izjave za koje im se čini da im daju najvažnije poruke o zadovoljstvu u poslu
- izvuku u dvije ili tri rečenice zaključke o radnom iskustvu svoje obitelji i poruke koje im se čine važnima pri donošenju profesionalnih odluka

U malim grupama od 4 do 6 učenika neka razmijene informacije o onome što su otkrili. Ohrabrite ih da slušaju razmišljanja drugih, usporede ih s vlastitima i da suprotstave različite stavove.

Recite učenicima da primjere radnog iskustva svoje obitelji i izvedene zaključke prilože u svoje mape.

Rasprava

- Zašto je važno slušati i učiti od obitelji kada istražujemo svijet rada?
- Kako informacije dobivene u ovom jednostavnom istraživanju mogu utjecati na odabir zanimanja?
- Ako biste u jednoj rečenici trebali zaključiti što ste naučili iz ove vježbe, što bi to bilo?

Vježba 7: Potrebni materijali

Donošenje odluka

Ništa

Priprema

Na ploču ili na veliki poster nacrtajte tablicu za donošenje odluka. Budite sigurni da dobro razumijete model i da možete primijeniti njegova pravila na različite odluke o kojima će učenici odlučivati.

Pregled

Matematički model donošenja odluka vodit će u diskusiju o različitim stilovima donošenja odluka.

Trajanje

Približno 30 do 40 minuta

Ciljevi

Učenici će moći primijeniti ovaj matematički model na donošenje školskih ili osobnih odluka. Moći će objasniti svoj vlastiti model donošenja odluka.

Opis vježbe

Objasnite da će u današnjoj vježbi biti govora o donošenju odluka. Kada dođe do donošenja profesionalnih odluka, mnogi ljudi zapnu upravo na odlučivanju. Ovo je jedan od načina koji olakšava odlučivanje.

Za ovu vježbu učenici će se služiti matematičko-logičkim modelom donošenja odluka. Drugi, mnogo intuitivniji, model bit će objašnjen kasnije.

Mogućnosti

Ciljevi	Važnost cilja (1 - 10)	Mogućnosti		Mogućnosti		Mogućnosti	
		Vjerojatnost ostvarenja cilja	Važnost cilja x vjerojatnost njegova ostvarenja	Vjerojatnost ostvarenja cilja	Važnost cilja x vjerojatnost njegova ostvarenja	Vjerojatnost ostvarenja cilja	Važnost cilja x vjerojatnost njegova ostvarenja
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
		Zbroj _____					

Princip odlučivanja matematičkim modelom:

- Neka učenici odrede značajnu odluku koju moraju donijeti (npr. kamo idu na maturalac ili na izlet).
- Neka nabroje nekoliko mogućnosti; pokušajte da ih bude više od dvije, tako da odluka ne bude crno-bijela (npr. Pula, Bjelolasica, Dubrovnik). Upišite ih u tablicu.
- Produkcijom ideja neka nabroje što više ciljeva (bilo bi dobro da ih bude desetak) koje žele ostvariti odlukom (npr. zabava, kulturne znamenitosti, sportske aktivnosti, kupanje, cijena, dužina putovanja). Te ciljeve napišite izvan tablice.
- Za svaki cilj učenici trebaju odlučiti koliko im je važan. Tim ih redoslijedom upišite u tablicu. Učenici se vjerojatno neće moći potpuno složiti oko važnosti pojedinih ciljeva, ali ipak odredite redoslijed važnosti.
- Ispunite kolonu važnosti ciljeva na sljedeći način: ako ima deset ili manje ciljeva, koristite se skalom od 1 do 10 tako da vrijednost 10 pridružite najvažnijem cilju, 9 drugom po važnosti i tako do vrijednosti 1 koju ćete pridružiti najmanje važnom cilju. Ako ima više ciljeva, koristite se skalom do 15 ili 20 stupnjeva. Ako postoji velika razlika između važnosti jednog cilja i onoga koji slijedi, možete neki od brojeva i preskočiti.
- Sada počnite razmatrati pojedine mogućnosti. Za svaku mogućnost procijenite koliko je vjerojatno da može dobro ostvariti svaki od ciljeva. Ako mogućnost potpuno zadovoljava cilj, ona dobiva 2 boda. Ako cilj zadovoljava većinom, ali ima i nekih nedostataka, dobiva 1 bod. Mogućnost koja je prilično neutralna s obzirom na cilj dobit će 0 bodova. Ako ima više nedostataka nego pozitivnih

strana za zadovoljavanje cilja, mogućnost će biti ocijenjena sa -1, a ako uopće ne može zadovoljiti cilj i čini se potpuno negativna, dobiva -2. Učinite to za svaku mogućnost i za svaki navedeni cilj u tablici.

- Sad je vrijeme za malo matematike: za svaku mogućnost pomnožite važnost pojedinog cilja s vjerojatnošću njegova ostvarenja. Umnoške upišite u tablicu.
- Za svaku mogućnost zbrojite umnoške.
- Razmislite je li mogućnost s najvećim brojem bodova zaista najbolja.

U matematičkom modelu donošenja odluka najvažnija je rasprava koju on izaziva, jer se važnost pojedinih vrijednosti i vjerojatnost njihova ostvarenja mijenjaju kako se mijenjaju i okolnosti u kojima se odluka donosi.

Rasprava

- Kako vam se sviđa ovakav model donošenja odluka? Koliko ima onih kojima se model svidio, a koliko onih kojima nije? Zašto neki ljudi više vole ovakav način donošenja odluka, a drugi odabiru onu mogućnost za koju osjećaju da je ispravna?
- Što ste naučili o donošenju odluka iz ove vježbe?
- Možete li se sjetiti primjera kada ste poželjeli više razmišljati pri donošenju odluke?
- Kako ljudi donose odluke u radnim situacijama?
- Kako je donošenje odluka povezano s planiranjem karijere?

Dodatna aktivnost

Neka svaki učenik napiše esej kojim objašnjava osobni model donošenja odluka.

Umnožite tablicu matematičkog modela donošenja odluka i omogućite svakom učeniku da donese odluku o kojoj trenutačno razmišlja. Učinite to zabavnim, neka odluke budu one koje učenici sami odaberu. Kad svladaju ovaj model, moći će ovako odlučivati i o izboru srednje škole.

Obavijest učiteljima

Za vježbu *Svijet se mijenja* učenici se moraju unaprijed pripremiti. Pročitajte vježbu unaprijed kako biste učenicima mogli zadati domaću zadaću.

Vježba 8: Svijet se mijenja

Pregled

Promatranjem promjena u svijetu koji ih okružuje učenici će upoznati proces promjene.

Trajanje

Otpriblike 30 minuta, uz vrijeme potrebno za praćenje vijesti

Ciljevi

Učenici će se upoznati s najznačajnijim promjenama. Moći će razumjeti prirodu i utjecaj promjena.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Za domaću zadaću neka učenici slušajući i gledajući TV i radio ili čitajući novine naprave popis svih zna-

čajnih promjena koje su se nedavno dogodile u njihovoj okolini, široj sredini, Hrvatskoj, Europi i svijetu.

Prije početka sata podijelite ploču na tri dijela. Na vrh svakoga upišite jedan od naslova: UŽA OKOLICA, HRVATSKA, SVIJET.

Opis vježbe

Recite učenicima da će podaci koje su prikupili kod kuće biti osnova za današnju vježbu. Dobro snalaženje u promjenama koje se događaju osnova je današnje ekonomije i trgovine. Zbog toga je važno da znamo koliko smo prilagodljivi.

Neka učenici navedu promjene koje su primijetili. Pritom pazite da ih smjestite u ispravne kategorije te da svi učenici navedu neku od promjena.

Predstavite im “poredbu” kao pjesničku figuru. Poredba je retorička figura u kojoj se uspoređuje nešto nepoznato ili manje poznato s nečim poznatijim; komparacija (V. Anić, Rječnik hrvatskog jezika, Novi Liber, 1998). Recite im neka produkcijom ideja smisle načine kako se promjene u svijetu mogu predstaviti kao “mijenjanje”. Sve ideje zapišite na ploču.

Rasprava

- Kakav utjecaj na društvo imaju promjene koje se u njemu odvijaju?
- Kako pojedinci mogu biti uspješni u svijetu koji se stalno mijenja?
- Možete li opisati razliku između dobre i loše promjene?

Dodatna aktivnost

Neka učenici odaberu 10 najizraženijih utjecaja promjena koje se odvijaju u svijetu. Neka smisle i kažu kako su se odlučili baš za ovih deset.

Vježba 9: Stilovi učenja

Pregled

Učenici će upoznati stil učenja koji im najviše odgovara i, primjenjujući ga, napraviti reklamu koja ga odražava.

Trajanje

Približno 30 do 45 minuta

Ciljevi

Učenici će odrediti vlastiti stil učenja. Primijenit će ga u stvaralačkoj aktivnosti.

Potrebni materijali

Neki će učenici možda trebati papir, flomastere, kolaž.

Priprema

Ako niste upoznati s literaturom o stilovima i načinima učenja, bilo bi korisno pitati kolege da vam daju informacije o tome i preporučite časopise s tog područja. Ipak, za ovu vježbu nije potrebno ništa više od osnovnog razumijevanja pojma “stil učenja”.

Na ploču napišite riječi SLUŠANJE, GLEDANJE, IZVOĐENJE i KOMBINACIJA.

Opis vježbe

Objasnite da će u današnjoj vježbi biti govora o stilovima učenja. Stil učenja je način na koji pojedinac upotrebljava vlastite sposobnosti. Postoji više podjela stilova učenja. Mi ćemo danas govoriti o prilično jednostavnoj podjeli:

Slušanje: učenje slušanjem predavanja, razgovorom, snimljenim materijalima, glazbom i zvukovima.

Gledanje: učenje promatranjem, gledanjem pokusa, čitanjem, pisanjem, vođenjem bilježaka, proučavanjem slika, crteža, grafikona.

Izvođenje: učenje sudjelovanjem u nekoj aktivnosti, samostalnim izvođenjem pokusa, rukovanjem alatima i napravama, pokretima tijela, izvođenjem gesta ili mimike, bilo kakvom drugom fizičkom aktivnošću.

Kombinacija: učenje podjednakom kombinacijom svih triju navedenih stilova.

Neka učenici odluče koji im od sljedeća četiri stila učenja najviše odgovara. Odredite po jedan kut učionice za svaki od navedenih stilova učenja. Recite učenicima da stanu u ugao koji odgovara njihovom stilu učenja. Tako ćete sastaviti grupe učenika istoga stila učenja.

Recite grupama učenika da naprave reklamu za neki popularni proizvod. Sve četiri grupe reklamirat će isti proizvod, vi odaberite koji. Reklama mora odražavati njihov stil učenja, odnosno, mora biti lako zapamtljiva pojedincima istog stila učenja (učenici koji najlakše uče gledanjem trebaju napraviti reklamu koju će najlakše zapamtiti oni kojima je gledanje glavni stil učenja). Dajte im 10-15 minuta da naprave reklame. Naposljetku, neka grupe predstavite reklame.

Rasprava

- Na koji su način ove reklame oslikale različite stilove učenja?
- Kako poznavanje vlastita stila učenja može pomoći da napravite domaću zadaću?
- Kako vaš stil učenja utječe na vaš uspjeh u školi?
- Kako će vaš stil učenja utjecati na vaš uspjeh u poslu kada budete radili?

Obavijest učiteljima

Za vježbu *Važne priče* učenici se moraju unaprijed pripremiti. Pročitajte vježbu unaprijed kako biste učenicima mogli zadati domaću zadaću.

Vježba 10: Važne priče

Pregled

Učenici će od roditelja ili drugih starijih članova obitelji saznati “poruke mudrosti” o važnim aspektima života. Razvit će svoje priče koje ih uključuju.

Trajanje

Otpriblike 30 minuta, uz vrijeme potrebno da učenici razgovaraju s roditeljima

Potrebni materijali

Pribor za pisanje

Priprema

Neka učenici za domaću zadaću pitaju svoje roditelje ili druge starije članove obitelji da im kažu “poruke mudrosti” o braku, prijateljima, obitelji, radu, slobodnom vremenu i duhovnosti. “Poruke mudrosti” za pojedinu temu ne bi smjele biti duže od dvije rečenice (bolje jedna) i trebale bi sadržavati najvažniju poruku koju roditelji o navedenoj temi žele prenijeti svojoj djeci. Napomenite učenicima da daju svojim roditeljima dva do tri dana da dobro razmisle o svojim odgovorima. Neka “poruke mudrosti” donesu napisane.

Razmislite o osobnom primjeru koji pokazuje kako su vam “poruke mudrosti” pomogle u nekoj životnoj situaciji.

Odlučite kakvu će priču pisati vaši učenici: hoće li ona biti smiješna, kritična, misaona, alegorična ili možda poput reportaže.

Opis vježbe

Započnite vašom pričom koja pokazuje kako su vam “poruke mudrosti” pomogle. Objasnite učenicima da je cilj ove vježbe da upoznaju poruke koje im mogu pomoći u životu.

Učenici trebaju napisati priču koja će uključivati sve “poruke mudrosti” njihovih roditelja. Ako se ne slažu s nekom od poruka, neka je sagledaju na drugi način i uoče životne situacije u kojima je ona ispravna. Priča mora biti cjelovita, a tema mora biti takva da može uključiti sve poruke. Ako ne uspijevaju osmisliti kako sve poruke obuhvatiti pričom, potaknite ih da se obrate kolegama za pomoć. “Poruke mudrosti” i priče neka prilože u mape.

Rasprava

- Kako je bilo razgovarati s roditeljima o ovako važnim stvarima?
- Kako nastaju naša uvjerenja o važnim aspektima života?
- Kako vam priče koje ste napisali mogu pomoći kada planirate karijeru?

Dodatna aktivnost

Neka učenici unutar malih grupa pokažu jedni drugima svoje priče (ako to ne žele, nemojte ih prisiljavati). Drugi učenici trebaju im dati prijedloge kako da priče poboljšaju ili kako da o njima razmisle na drugi način. Neka na osnovi tih savjeta priče dodatno oblikuju priče tako da budu njima potpuno zadovoljni.

Priče istaknite na zid (ako se učenici s tim slože), kako bi ih svi učenici mogli pročitati. Tada zajednički izvedite zaključke koji se pojavljuju u većini priča te razgovarajte o njima.

Obavijest učiteljima

Za vježbu *Kad se sve zbroji* učenici se moraju unaprijed pripremiti. Pročitajte vježbu unaprijed kako biste učenicima mogli zadati domaću zadaću.

Vježba 11: Kad se sve zbroji

Pregled

Učenici će moći obuhvatiti sve što su naučili o sebi u prethodnim vježbama.

Trajanje

Otprilike 30 do 45 minuta

Ciljevi

Učenici će moći objasniti zašto se kaže da je cjelina bolja od zbroja svih dijelova. Obuhvatit će sve što su dosad naučili o sebi. Razumjet će zašto su oni kao cjelina bolji od ukupnog zbroja svih dijelova.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Za domaću zadaću učenici trebaju razmisliti što su sve o sebi naučili kroz vježbe. O tome neka napišu esej, ne duži od četiri ili pet ulomaka. Recite im da će eseje priložiti u učeničke mape te da se stoga moraju predstaviti u najboljem svjetlu, onako kako bi htjeli da ih doživljavaju drugi.

Razmislite o primjerima koji mogu učenicima pokazati kako je cjelina bolja od zbroja svih dijelova (na primjer: zvonce, kočnica, kotači, sjedalo, volan, zupčanici i gume mogu biti zgodan skup dijelova, no ipak je bicikl, kao cjelina, dojmljiviji od njih).

Opis vježbe

Neka učenici navedu primjere koji pokazuju da je cjelina bolja od zbroja svih dijelova. Nakon nekoliko

primjera, recite im da na isti način mogu razmišljati o svojim osobinama.

Neka nekoliko minuta razmisle o sebi kao o cjelovitoj личности. Neka uvide da su oni mnogo više od onoga što su o sebi napisali u eseju. Neka zaključite što ih to čini cjelinom. Potaknite ih da u malim grupama od 4 do 5 učenika razmijene svoja razmišljanja o tome. Pritom moraju dobro slušati jedni druge.

Nakon što su slušali jedni druge, neka napišu ono što su zaključili. I to će priložiti u učeničke mape.

Rasprava

- Kako vam je ova vježba pomogla da spoznate tko ste? Kako vam to može pomoći u planiranju karijere?
- Koje ćete informacije o sebi otkriti tijekom sljedećih godina?
- Što vas je ova vježba naučila o jedinstvenosti vaših prijatelja i kolega?

Vježba 12: Autoportret

Priprema

Učenici će razmisliti što sve umjetnik želi uobličiti u svoj autoportret. Potom će pokušati zamisliti što bi uključivao njihov autoportret.

Trajanje

Otprilike 30 minuta

Ciljevi

Učenici će moći opisati sve (vidljive i nevidljive) sastojke svojega autoportreta. Na osnovi autoportreta moći će se opisati drugima.

Potrebni materijali

Olovka i papir

Priprema

Oba savjeta mogu biti korisna za vježbu, no ni jedan nije nužan:

- Ako možete, pronađite autoportret nekog poznatog slikara.
- Saznajte malo više o tehnikama i pristupima autoportretu (razgovarajte s učiteljem likovnog odgoja).

Opis vježbe

Pričajte učenicima o autoportretima. Zamolite ih da navedu sve što misle da je potrebno za stvaranje autoportreta, njihove ideje zapišite na ploču.

Objasnite im da se pri traženju posla moraju predstaviti u što boljem svjetlu; usporedite to sa slikanjem autoportreta. Potaknite učenike da, koristeći se napisanim na ploči, kažu kako bi oblikovali svoj autoportret.

Rasprava

- Zašto je teško napraviti točan autoportret koji vas prikazuje u lijepu svjetlu?
- Razlikuju li se samouvjerenost i uobraženost?
- Ako niste zadovoljni svojim autoportretom, kako ga možete promijeniti?
- Kako se autoportret mijenja odrastanjem i razvijanjem?

Dodatna aktivnost

Neka učenici izrade autoportrete. Pritom nije važno koliko će autoportret biti umjetnički dobro izveden, već da ispravno odaberu vrline koje žele istaknuti i načine kako će ih predstaviti. Neka autoportrete prilože u svoje mape.

Razmisli o budućnosti

Popis novih spoznaja iz prve cjeline

Označite onu tvrdnju za koju mislite da ste je naučili sudjelujući u vježbama prve cjeline:

Sudjelujući u vježbama prve cjeline, saznao/saznala sam...

- zašto je poznavanje sebe važno u donošenju profesionalnih odluka.
- koje mi osobine i sposobnosti mogu pomoći u karijeri.
- kako moj uspjeh u školi može utjecati na moj izbor zanimanja.
- kako mogu napredovati u školi.
- kako slobodne aktivnosti i hobiji mogu život učiniti ljepšim.
- kojim bih se hobijima i slobodnim aktivnostima htio baviti u budućnosti.
- da maštanjem o vlastitoj budućnosti mogu saznati što mi je važno u životu.
- da mi informacije i savjeti moje obitelji mogu pomoći u profesionalnom razvoju.
- da različite odluke zahtijevaju od mene različitu količinu vremena, truda i istraživanja.
- nešto o načinima odlučivanja.
- koji je moj stil učenja i kako on utječe na moj školski uspjeh.
- kako je moja obitelj oblikovala neke od mojih životnih vrijednosti.
- kako moje osobine, sposobnosti i interesi stvaraju cjelovitu sliku o meni.
- da moram nastaviti učiti o sebi čitav život.

Razmisli o budućnosti

CJELINA 2

Upoznavanje svijeta rada: Kamo idem?

- Vježba 1 Umjetnost istraživanja
- Vježba 2 Život je slagalica
- Vježba 3 Radne navike
- Vježba 4 Timski rad
- Vježba 5 Kakva je razlika?
- Vježba 6 Istraživanje regije
- Vježba 7 Evo kako to izgleda!
- Vježba 8 Kamo idem?
- Vježba 9 Kako se školovati?
- Vježba 10 Pozitivne odluke
- Vježba 11 Otvaranje mogućnosti
- Vježba 12 Kako vidim budućnost?

Uvod

Osim što moraju upoznati sebe, učenici moraju dobro poznavati svijet rada. Za njih je sada pravo vrijeme da počnu istraživati mogućnosti i izazove koji im se nude.

Jedna od najvažnijih poruka koje učenici trebaju naučiti o planiranju karijere jest da je *proces važniji od izbora*. Odrasli tijekom svoga radnog života promijene nekoliko poslova. Ovom grupom vježbi učenici će naučiti detaljno i planski istraživati svijet rada. Te će im vještine biti korisne uvijek kada se nađu u sličnoj situaciji tijekom svog cjelokupnog radnog života.

U početnoj fazi profesionalnog razvoja moramo pokazati učenicima da postoje brojne mogućnosti koje im pruža svijet rada. Moramo ih pripremiti i za druge životne uloge koje će utjecati na njihovo planiranje karijere. Bez usmjeravanja učenicima će se mogućnosti učiniti zbrkanima i pretrpanima, no u ovom programu naučit će upoznati, odvagati i odabrati samo one bitnije.

Upoznavanje svijeta rada uzbudljiv je proces jer omogućuje da se na trenutak zaroni u neko područje

djelatnosti, da se ono upozna te da se donese odluka o njegovu odbacivanju ili daljnjem istraživanju. Upoznavanje onoga što ne želimo jednako je važno kao upoznavanje onoga što želimo, pogotovo u početnoj fazi profesionalnog razvoja. Tako pomalo upoznavamo i cjelokupan put kojim ćemo u životu krenuti.

U vježbama ove cjeline učenici će sve bolje razumijevati svijet u kojem žive, upoznati nove mogućnosti koje on pruža i pomalo naći svoju ulogu u njemu. Kako je ovaj program učenicima vjerojatno prvi korak u procesu upoznavanja svijeta rada, treba im reći da će u njemu naučiti principe kojima će djelotvorno, lako i temeljito moći upoznavati svijet rada i u kasnijoj dobi. Ozbiljnost kojom će pristupiti programu može utjecati na njihov uspjeh u školi, pravilan odabir karijere, a time i cjelokupno zadovoljstvo životom. Naučiti proces upoznavanja i istraživanja svijeta rada za donošenje različitih odluka može biti važniji od bilo koje odluke koju moraju donijeti. *Ako čovjeku daš ribu, on neće biti gladan jedan dan. Naučiš li ga da peca, neće gladovati dok je živ.*

Vježba 1: Umjetnost istraživanja

Pregled

Učenici će povezati istraživanje svijeta rada s poznatim istraživanjima svijeta.

Trajanje

Približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će moći opisati razne karakteristike dobra istraživača. Moći će prepoznati svoje osobine važne za istraživanje svijeta rada.

Potrebni materijali

Globus ili karta svijeta, no nije nužno

Priprema

Proučite o kojim su istraživačima učenici učili na satovima povijesti.

Opis vježbe

Koristeći se globusom ili kartom svijeta, učenici bi trebali pronaći područja koja su u povijesti bila istraživana. Neka navedu nekoliko istraživača, uključivši i moderne istraživače poput onih koji putuju u svemir. Neka naprave popis osobina istraživača. Napišite njihove odgovore na ploču. Prikupite najmanje 20 osobina.

Pitajte učenike da objasne kako istraživanje karijere zahtijeva neke iste osobine (na primjer: sklonost riziku potrebna je da bi se istražili novi i različiti pu-

tovi u karijeri). Neka svaki za sebe odaberu tri osobine s popisa koje su i njihove osobine ličnosti i stave kvadratić do njih. Zatim neka odaberu druge dvije osobine koje bi željeli imati jer vjeruju da bi im one bile korisne za uspjeh u životu. Neka pokraj njih stave zvjezdicu. Popis osobina neka prilože u mapu.

Rasprava

- Što je važno i što treba zapamtiti o istraživanju svijeta rada?
- Što bi želio istražiti u svijetu rada?
- S kojim ćeš se izazovima suočiti u istraživanju svoje buduće karijere?

Dodatna aktivnost

Neka učenici navedu fraze (npr. upravljajmo svojom budućnošću, pronađimo pravi put, pogledajmo što je tamo vani) koje povezuju istraživačke metafore s procesom istraživanja svijeta rada. Napravite atraktivan pano na kojem će biti istaknute te fraze.

Neka učenici napišu kratak esej o tome kako bi mogli razviti osobine označene zvjezdicom u svrhu poboljšanja budućega profesionalnog puta.

Vježba 2: Život je slagalica

Pregled

Učenici će proučiti četiri povezane životne uloge ključne za razumijevanje pojma karijere.

Trajanje

Približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će moći pronaći četiri povezane životne uloge koje utječu na njihovu karijeru. Moći će objasniti kako je ravnoteža životnih uloga važan dio zadovoljstva karijerom.

Potrebni materijali

- Poseban list papira za svakog učenika (iste veličine), to može biti čak i novinski papir
- Škare (ako je moguće)

Priprema

Razmislite o vremenu koje provodite obavljajući pojedinu životnu ulogu. Budite pripravi objasniti zašto neke uloge zahtijevaju više napora i vremena od drugih.

Opis vježbe

Recite učenicima da navedu sve uloge koje obnašaju svaki dan (npr. uloga sina ili kćeri, prijatelja, nogometaša...). Ispišite uloge na ploču. Uz uloge, na ploču napišite: RAD, SLOBODNO VRIJEME, OBITELJ, DUHOVNOST.

Neka učenici u malim grupama svrstaju uloge koje su nabrojili u četiri kategorije životnih uloga koje ste upravo napisali na ploči. Pogledajte slažu li se učenici unutar grupe u raspodjeli uloga unutar kategorija.

Učenicima podijelite papire. Recite im da podijele papir na četiri dijela, tako da svaki dio svojom veličinom predstavlja količinu vremena koju u tjednu provode igrajući svaku od navedenih uloga.

Upitajte neke učenike kakva je njihova raspodjela uloga. Ustanovite za koje uloge odvajaju najviše vremena, a za koje najmanje.

Rasprava

- Koja je svrha ove vježbe?
- Kakva je razlika između tvojih životnih uloga i životnih uloga tvojih prijatelja?

- Mislite li da vaši dobri prijatelji i članovi obitelji drugačije doživljavaju vaše životne uloge?
- Ako bismo svim životnim ulogama posvećivali jednaku količinu vremena, bi li to značilo da nam je život izbalansiran?

Dodatna aktivnost

Predložite učenicima da učine istu vježbu sa svojom braćom i sestrama ili s roditeljima.

Vježba 3: Radne navike

Pregled

Učenici će otkriti kako već sada razvijaju radne navike koje će im služiti i kada zakorače u svijet rada.

Trajanje

Približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će moći upoznati kada se radne navike počinju razvijati. Upoznat će koje su radne vještine svladali dosad, obavljajući niz školskih zadataka i dužnosti.

Potrebni materijali

Ništa

Vježba 4: Timski rad

Priprema

Razmislite o vlastitu radnom iskustvu koje ste stekli prije nego što ste postali učitelj: o volonterskim poslovima u kojima ste sudjelovali, o načinima kako ste pomagali svojoj obitelji.

Opis vježbe

Recite učenicima neka se sjete nekog posla koji su obavljali. To ne trebaju biti plaćeni poslovi, već uobičajeni zadaci u njihovoj obitelji. Neka navedu i poslove za koje su bili plaćeni (čuvanje djece, posao u polju i slično).

U malim grupama neka navedu osobine, sposobnosti i vještine koje su tim poslovima mogli razviti. Možda će im ovaj zadatak predstavljati problem jer dosad vjerojatno nisu razmišljali o radnim vještinama. Neka navedu zanimanja koja zahtijevaju slične vještine.

Neka svaka grupa navede dva najčešća posla za učenike njihova uzrasta, vještine koje ti poslovi razvijaju i načine kako bi se one mogle primijeniti u drugim zanimanjima.

Rasprava

- Što ste naučili iz ove vježbe?
- Kako vaši današnji poslovi mogu utjecati na vaš odabir zanimanja?
- Što čini “dobra” radnika?

Dodatna aktivnost

Neka učenici razgovaraju s roditeljima i drugim članovima obitelji o načinima razvijanja radnih navika. Neka saznaju od njih koje su kućanske poslove oni radili kao djeca.

Pregled

Vježba će pokazati važnost timskog rada pri pokazivanju interesa grupe.

Trajanje

Približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će moći na apstraktan način prikazati svoju osobnost. Okušat će se u timskom radu. Razumjet će zašto timski rad unapređuje kvalitetu proizvoda.

Potrebni materijali

- Što više odbačenih predmeta: krpe, komadići vune, izresci papira, puceta, čepovi, komadići drva, slike iz časopisa. Možete učenicima reći da takve predmete donesu ako ih imaju.
- Ljepilo ili selotejp

Priprema

Razmislite kako ćete u učionici raspodijeliti prikupljene predmete kako bi bili dostupni svim učenicima.

Opis vježbe

Započnite vježbu objašnjavajući kako uspješne tvrtke sve više traže radnike koji se dobro snalaze u timskom radu. Zajednički kreativan rad najčešće se primjenjuje u odlučivanju o strategijama poslovanja, definiranju ciljeva tvrtke, dizajniranju proizvoda, preoblikovanju usluga.

Učenike podijelite u male grupe (po 5 ili 6 učenika) i dajte im zadatak da od prikupljenih materijala naprave prikaz svoje grupe: umjetničko djelo, dizajnirani proizvod ili instalaciju koja barem na neki način

oslikava ponešto o svakom članu grupe. Njihov uradak ne mora biti funkcionalan, ali mora biti skladan i ugodan oku. On mora izgledati ljepše kao cjelina nego kao niz pojedinačnih dijelova. Dajte im petnaestak minuta da oblikuju proizvod.

Rasprava

- Što je važno za uspješan timski rad?
- Kakve ste uloge prihvatili kako bi vaša grupa uspješno obavila zadatak?
- Mogu li članovi tima uvijek ostvariti ono što su zamislili?
- Što se mora dogoditi timovima koji su uspješni?

Dodatna aktivnost

Neka svaka grupa izabere predstavnika za javnost koji će opisati njihov proizvod i objasniti kako on opisuje tim.

Vježba 5: Kakva je razlika?

Pregled

Učenici će upoznavanjem poslova kojim se bave ljudi u njihovoj regiji zaključiti o razlici između zanimanja i područja djelatnosti.

Trajanje

Otprilike 30 minuta

Ciljevi

Učenici će znati koja su glavna područja djelatnosti u njihovoj regiji. Moći će uvidjeti koja su zanimanja zajednička mnogim područjima djelatnosti, a koja su tipična samo za jednu.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Pregledajte priloženu klasifikaciju djelatnosti kako biste bili spremni učenicima objasniti sva pojedina područja djelatnosti.

Opis vježbe

Neka učenici produkcijom ideja pobroje sve poslove i zanimanja koja uoče u svojoj regiji. Napišite ih na ploču.

Objasnite im razliku između zanimanja i područja djelatnosti. Zanimanje je grupa sličnih poslova tipična za više radnih organizacija, dok je područje djelatnosti grupa ljudi uključena u proizvodnju slične robe ili usluga.

Neka u malim grupama sve navedene poslove svrstaju prema područjima djelatnosti kojima pripadaju. Neka odaberu 5 najvažnijih područja djelatnosti za svoju regiju.

Rasprava

- Koja je razlika između zanimanja i područja djelatnosti?
- Kako zajednica može iskoristiti informacije o područjima djelatnosti?
- Kakve su posljedice odabira zanimanja koje je tipično samo za jedno područje djelatnosti?

Područja djelatnosti

(prema Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja, Ministarstvo rada i socijalne skrbi, Zagreb, 1997)

- čelnici i članovi zakonodavnih tijela, čelnici i dužnosnici državnih tijela, direktori
- stručnjaci i znanstvenici
- inženjeri, tehničari i srodna zanimanja
- uredski i šalterski službenici
- uslužna i trgovačka zanimanja
- poljoprivredni, lovno-uzgojni, šumarski i ribarski radnici
- zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji
- rukovatelji strojevima, vozilima i sastavljači proizvoda
- jednostavna zanimanja
- vojna zanimanja

Dodatna aktivnost

Organizirajte da učenici razgovaraju sa zaposlenikom Hrvatskog zavoda za zapošljavanje o najvećim djelatnostima u zemlji. Neka od njega saznaju o razlikama u područjima djelatnosti u različitim regijama Hrvatske te neka prikupe informacije o mogućim trendovima u budućnosti.

Vježba 6: Istraživanje regije

Pregled

Učenici će upoznati obilježja svoje regije i razmisliti kako geografska obilježja utječu na razvoj industrije i područja djelatnosti i obratno.

Trajanje

Približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će upoznati glavne industrije tipične za pojedine regije. Moći će objasniti utjecaj geografskih obilježja na razvoj industrije i pojavu određenih područja, a time i na izbor zanimanja. Moći će objasniti utjecaj industrije na geografsku sliku regije.

Potrebni materijali

Karta Republike Hrvatske s označenim regijama

Priprema

Prikupite informacije o prirodnim bogatstvima, granama industrije, klimi, kulturnim običajima, političkoj situaciji u različitim regijama Hrvatske.

Opis vježbe

Recite učenicima da će im današnja vježba omogućiti da upoznaju različite grane industrije u zemlji i istraže druge čimbenike koji utječu na regionalnu ekonomiju.

Pokažite im kartu Republike Hrvatske s označenim regijama. Neka navedu tri glavna područja djelatnosti po kojima su pojedine regije poznate (na primjer: poljoprivreda, turizam, ribarstvo, uprava).

Neka učenici produkcijom ideja navedu kako područja djelatnosti mogu utjecati na stanovnike regije.

Sve ideje zapisujte na ploču. Neka potom navedu kako obilježja regije mogu utjecati na razvoj područja djelatnosti. Te ideje zapišite na drugi kraj ploče.

Rasprava

- Kako sve ovo što smo napisali na ploči može utjecati na vaše planiranje karijere u regiji u kojoj živite?
- Što se mijenja ako pri planiranju karijere uzmete u obzir sve regije Republike Hrvatske?
- S kakvim biste se izazovima i zahtjevima susreli da planirate karijeru u nekoj od drugih regija Republike Hrvatske?
- Kako na regionalna područja djelatnosti utječe središnja ekonomija države?

Dodatna aktivnost

Neka učenici nacrtaju kartu Republike Hrvatske koja prikazuje sve što su naučili o specifičnostima industrije te područja djelatnosti pojedinih regija.

Vježba 7: Evo kako to izgleda!

Pregled

U ovoj će vježbi učenici upoznati načine kako se mogu prikupiti podaci o zanimanjima, školama, otvorenim radnim mjestima, o broju zaposlenih u određenim

područjima djelatnosti, o broju nezaposlenih, o očekivanom razvoju pojedinih područja djelatnosti i o drugim važnim ekonomskim pitanjima.

Trajanje

Dvije vježbe, svaka otprilike po 30 minuta

Ciljevi

Učenici će moći primijeniti istraživačke vještine na prikupljanje informacija o raznovrsnim zanimanjima. Moći će prikupiti ključne informacije za planiranje karijere.

Potrebni materijali

- Telefonski imenik
- Učenici će telefonirati ili slati pisma, pa će im za to biti potrebni telefoni ili kuverte i marke. Vjerojatno mogu telefonirati od kuće i dobiti kuverte i marke od roditelja. Ako ne, razmislite o načinima kako im to možete osigurati.

Priprema

Saznajte na kojim se mjestima i kako mogu dobiti informacije o zapošljavanju, školovanju, nezaposlenosti te natječajima za posao u vašoj regiji. Pronađite ustanove koje se time bave i druge izvore informacija (novine, Internet, knjige i brošure) kojima će se učenici moći služiti za prikupljanje takvih informacija.

Opis vježbe

Recite učenicima da se načini prikupljanja informacija o svijetu rada razlikuju od zemlje do zemlje. Tijekom ove vježbe upoznat će dostupne izvore takvih informacija.

Podijelite učenike u četiri grupe. Svakoj dajte zadatak da istraži jednu od sljedećih tema:

- Burza rada i informacije koje pruža
- Trendovi u zapošljavanju i prognoze za budućnost
- Sustav školovanja u Hrvatskoj i mogućnosti školovanja u lokalnoj regiji
- Otvaranje novih radnih mjesta i njihovo oglašavanje

Neka učenici osmisle kako će istraživati zadanu temu. Recite im da mogu početi telefonskim imenikom kako bi pronašli državne službe. Njihovi planovi moraju predvidjeti radne zadatke za svakog člana grupe.

Neka istraživanje provedu do sljedećeg sata. Za taj sat neka se pripreme za predstavljanje pronađenog: neka osmisle važne informacije koje će prikazati ostalima i načine kako će ih predstaviti. Moraju odrediti i osobu koja će to ostatku razreda iznijeti. Svako predstavljanje može trajati najduže 5 minuta.

Svaka grupa neka objavi pronađene informacije. Neka kažu i odakle su dobili najkorisnije informacije o temi. Recite učenicima da zapišu najvažnije informacije i prilože ih u svoje mape.

Rasprava

- Kako vam prilikom planiranja vaše karijere mogu služiti spoznaje o ove četiri teme?
- A kako vam mogu poslužiti izvori informacija koje ste upoznali?
- Koje će vam informacije nedostajati kada budete planirali svoju karijeru? Kako ćete ih pronaći?
- Kojim ste se istraživačkim vještinama koristili da biste prikupili potrebne informacije?

Dodatna aktivnost

Svaku od tema može se i dodatno istraživati. Potaknite učenike da razmisle i rasprave što u kojoj temi valja dodatno razraditi te kako se do tih informacija može doći.

Vježba 8: Kamo idem?

Pregled

Učenici će zamisliti idealan život.

Trajanje

Približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će moći opisati što smatraju idealnim životom i kako zamišljaju svoju budućnost. Spoznat će koje su njihove životne vrijednosti.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Ništa

Opis vježbe

Recite učenicima da će današnja vježba biti zabavna jer će slušati priču. U priči će biti riječi o zanimljivim likovima i imat će sretan završetak. Vi ćete im ispričati priču, a njihovo je da zatvorenih očiju pažljivo slušaju i da pokušaju zamisliti što više detalja. Kada se smire, ispričajte im priču.

Priča : ŽELJE

Jednom davno bio jedan mladić koji je imao priliku da mu se ispune tri želje. Međutim, suprotno uobičajenom, kada ljudi mogu poželjeti bilo što, mladićeve želje bile su dijelom određene. Ako mladić ne bi poštovao smjernice (recimo da je pokušao zaželjeti više od jedne želje), sve bi želje nestale.

Zatvorenih očiju mladić je čekao smjernice i time ostvario mogućnost da mu se želje ispune. Prva je smjernica bila da zamisli sebe za 15 godina. Tada je imao pravo na prvu želju. Prva mu je želja omogućavala da osnuje idealnu obitelj. Mladić je zamislio idealnu obitelj i poželio da se to ostvari. Zamislite kakvu je obitelj mladić poželio. [Pričekajte 15-20 sekundi da učenici stvore predodžbe.]

Sljedeća želja koja se mladiću mogla ostvariti, bila je da odabere mjesto na kojem bi želio živjeti. "Misliš na bilo koje mjesto na svijetu?" upitao je mladić. "Bilo koje," glasio je odgovor. I tako je mladić počeo zamišljati brojna mjesta na kojima bi mogao živjeti: različite zemlje u različitim dijelovima svijeta, velike poznate gradove i mala mjestašca, prirodu i kulturne običaje, lijepu kuću ili velik i prostran stan. Zamislite gdje je mladić odlučio živjeti. [Ponovo pričekajte 15-20 sekundi.]

Napokon, mladić je imao još jednu želju. Mogao je izabrati čime bi se u životu želio baviti. "Misliš da moram raditi?" pitao je mladić. "Zar nema načina da uopće ne radim?" "Ne, tako to ne ide," dobio je odgovor. I tako je mladić poželio da bude uspješan u svom idealnom zanimanju. Zamislite kakav je posao mladić poželio. [Ponovo pričekajte 15-20 sekundi.]

I, na kraju, kako smo vam obećali, ova priča ima sretan kraj. Zamislite kakav je njezin kraj. [Ponovo pričekajte 15-20 sekundi.]

Recite učenicima da otvore oči i zapišu kakvu su idealnu obitelj zamislili, gdje misle da je idealno mjesto za život i kakav je, po njihovom mišljenju idealan posao. Radove neka prilože u mape.

Rasprava

- Tko je glavni lik ove priče?
- Čemu vas ovo zamišljanje idealnog može poučiti o vama?
- Što ljudi moraju učiniti da ostanu usmjereni prema idealnoj budućnosti?

Vježba 9: Kako se školovati?

Pregled

Učenici će saznati koje ih škole pripremaju za različita zanimanja.

Trajanje

Dvije vježbe, približno po 30 minuta

Ciljevi

Učenici će saznati koja im naobrazba otvara vrata različitih zanimanja.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Odaberite nekoliko zanimanja i ustanovite kako se za njih školuje.

Opis vježbe

Objasnite učenicima da će se današnja vježba odnositi na upoznavanje školovanja potrebnog za različita zanimanja.

Recite učenicima da navedu desetak zanimanja koja poznaju. Napišite ih na ploču. Neka razmisle koje je školovanje potrebno za navedena zanimanja. Pritom neka se prisjete kakvo školovanje u nas postoji te kakvi su načini školovanja za slična zanimanja. Potaknite ih da podijele svoja znanja s drugima.

Recite im da će na sljedeći sat doći stručnjak koji će odgovoriti na njihova pitanja o načinima školovanja za različita zanimanja. Neka razmisle o zani-

njima o kojima žele saznati nešto više kako bi mu mogli postaviti pitanja.

Na sljedeću vježbu dovedite stručnjaka za područje rada i zapošljavanja.

Rasprava

Nakon razgovora s gostom postavite učenicima nekoliko pitanja:

- Zna li kako se školuje za zanimanja koja vas zanimaju?
- Kako možete informacije iz ove vježbe iskoristiti u planiranju karijere?
- Je li vas iznenadilo školovanje potrebno za neka zanimanja? Navedite neke primjere.

Vježba 10: Pozitivne odluke

Pregled

Ova vježba objasnit će kako samopoimanje utječe na donošenje odluka.

Trajanje

Približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će upoznati razliku između pozitivnog i negativnog pojma o sebi. Moći će objasniti kako pojam o sebi utječe na donošenje odluka.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Pripremite se za igranje uloga. Na lijevoj i na desnoj strani ploče napišite: POZITIVAN POJAM O SEBI i NEGATIVAN POJAM O SEBI.

Opis vježbe

Pitajte učenike:

- Što je pozitivan pojam o sebi?
- Što je negativan pojam o sebi?
- Kako se ponaša osoba s pozitivnim pojmom o sebi?
- Kako se ponaša osoba s negativnim pojmom o sebi?

Zamolite dvoje učenika da dobrovoljno sudjeluju u igranju uloga (možete imati i dva ili tri tima po dvoje učenika). Recite dobrovoljcima da ćete im reći koju situaciju treba glumiti. Odglumit će i osobu pozitivnog i osobu negativnog samopoimanja, no moći će izabrati kojim će to redoslijedom odigrati. Ostatak razreda analizirat će njihov nastup i odrediti ponašaju li se oni u skladu s pozitivnim ili s negativnim pojmom o sebi.

Situacije igranja uloga:

- Neočekivano dva dana nemaš škole. Pokušavaš osmisliti svoje slobodno vrijeme.
- Osjećaš se malo napeto zadnjih dana jer moraš puno učiti. Kako se snalaziš s time?
- Moraš se odlučiti za neku sportsku aktivnost. Kako ćeš se odlučiti?

Neka učenici igraju svaku situaciju dvije do tri minute. Recite ostatku razreda da se pokuša domisliti i drugih oblika ponašanja koji bi mogli proizići iz ovih situacija.

Rasprava

- Je li vam se svidjela ova vježba?
- Što ste naučili o samopoimanju i o donošenju odluka?
- Kako se to može primijeniti na profesionalni razvoj?

Vježba 11: Otvaranje mogućnosti

Pregled

Učenici će, zamišljajući posao kojim bi se mogli baviti, upoznati pojam poduzetništva.

Trajanje

Dvije ili tri vježbe po 30 minuta (ovisno o tome koliko duboko želite upoznati poduzetništvo i koliko će se učenici zabavljati tijekom aktivnosti)

Ciljevi

Učenici će upoznati koje su vještine pojedincu nužne da bi postao poduzetnikom. Moći će, poput poduzetnika, osmisliti kako zadovoljiti potrebe svoje uže okoline.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Prikupite osnovne informacije o poduzetništvu i uvjetima potrebnim za osnivanje vlastite tvrtke.

Opis vježbe

Poduzetnici su oni koji organiziraju, vode i preuzimaju rizik posla ili tvrtke. Oni pronalaze i ocjenjuju poslovne prilike i zato moraju biti spremni na neprestane promjene svijeta rada. Sami su odgovorni za svoju budućnost i trebaju biti spremni pravodobno uočiti i iskoristiti povoljnu situaciju kako bi otvorili mogućnosti za daljnje napredovanje.

Kako bi pronašli mogućnosti koje im se otvaraju kao potencijalnim poduzetnicima, neka učenici naprave popis svih obrta i usluga koje bi željeli imati u svom mjestu (gradu, selu, kvartu), a trenutačno ih nema. Odlučite hoćete li to raditi u malim grupama ili s čitavim razredom.

Neka učenici u malim grupama oforme poslovni tim i izaberu obrt ili uslugu koji će postati njihov novi posao. Kada grupa odabere svoje poduzeće, neka stvori popis onoga o čemu moraju voditi računa i što moraju posjedovati kako bi takvo poduzeće, tvrtka ili obrt bili uspješni. Neka osmisle poslove koje će obavljati, zanimanja koja se za to traže i odgovornosti koje proizlaze iz tog posla.

Rasprava

- Je li teško ili lako biti poduzetnik?
- Koji su uobičajeni izazovi za poduzetnika?
- Koje bi osobine bile korisne za osobu koja bi željela biti poduzetnik?
- O čemu bi učenici trebali početi razmišljati sada ako žele postati poduzetnici?

Dodatna aktivnost

Neka učenici predstave svoje poslovne planove.

Vježba 12: Kako vidim budućnost?

Pregled

Učenici će nacrtati svoj mogući profesionalni put.

Trajanje

Približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će utvrditi raznovrsne profesionalne mogućnosti koje bi mogli bolje istražiti. Moći će primijetiti sličnosti među tim profesionalnim mogućnostima.

Potrebni materijali

Papir za crtanje, bojice, markeri, flomasteri, pastele

Priprema

Prikupite materijal za crtanje ili recite učenicima da ga donesu na vježbu.

Opis vježbe

Osvrnite se na prethodnu vježbu iz ove cjeline. Recite im da razmisle kako su tada odabrali neke profesionalne mogućnosti, a druge odbacili.

Recite učenicima da se sjete 5-6 zanimanja koja im se sviđaju i koja bi željeli detaljnije upoznati. Neka učenici nacrtaju ta zanimanja i način kako se osjećaju pri donošenju profesionalnih odluka. Neka sami odaberu tehniku koja im se sviđa i način slikanja koji im najviše odgovara.

Prikažite slike i ostalima: neko vrijeme izložite ih na zidu. Kasnije neka ih učenici prilože u mape.

Rasprava

- Dok gledate slike, što možete zaključiti kako se učenici osjećaju pri donošenju profesionalnih odluka?
- Kako vam se svidjelo povezivanje raznovrsnih zanimanja i vašeg osjećaja pri odlučivanju?
- Je li vam se svidjela ova vježba?
- Je li ona za vas bila izazovna?

Dodatna aktivnost

Pozovite roditelje na izložbu učeničkih radova. Neka učenici sve pripreme: rasporede stolove, istaknu papiriće s imenima, odluče o vremenu održavanja izložbe, naprave pozivnice... Roditelje potaknite da pogledaju sve slike, da s mnogim učenicima o njima razgovaraju i neka dopuste učenicima da im objasne svoje sadašnje planiranje profesionalne budućnosti.

Razmisli o budućnosti

Popis novih spoznaja iz druge cjeline

Označite onu tvrdnju za koju mislite da ste je naučili sudjelujući u vježbama druge cjeline:

Sudjelujući u vježbama druge cjeline, ja sam...

- spoznao/spoznala važnost razvijanja vještina i sposobnosti za uspješno planiranje karijere.
- upoznao/upoznala izazove koje pred mene stavlja upoznavanje svijeta rada.
- prihvatio/prihvatila važnost glavnih životnih uloga za zadovoljstvo karijerom.
- prihvatio/prihvatila svoju odgovornost za usmjeravanje vlastitih životnih uloga.
- upoznao/upoznala neke radne vještine koje imam već sada, a koje mi mogu pomoći u obavljanju drugih poslova.
- upoznao/upoznala svoje osobine koje mogu pridonijeti u timskom radu.
- razumio/razumjela važnost timskog rada.
- naučio/naučila razliku između poslova tipičnih samo za jednu grupu djelatnosti i onih tipičnih za mnogobrojne.
- upoznao/upoznala glavna područja djelatnosti u svojoj regiji.
- saznao/saznala nekoliko izvora informacija o svijetu rada.
- razmislio/razmislila o životu kakav bih volio/voljela voditi kad ne bi bilo ograničenja.
- upoznao/upoznala školovanja potrebna za razna zanimanja.
- prepoznao/prepoznala svoj pojam o sebi i način kako on utječe na donošenje odluka.
- razmotrio/razmotrila izazove što ih pruža privatno poduzetništvo.
- ustanovio/ustanovila kako se osjećam razmišljajući o profesionalnim mogućnostima.

Razmisli o budućnosti

CJELINA 3

Planiranje karijere: Kako da dođem donde?

- Vježba 1 Moj najbolji rad
- Vježba 2 Napravi plan
- Vježba 3 Gledanje izloga
- Vježba 4 Donošenje mudrih odluka
- Vježba 5 Faze profesionalnog razvoja
- Vježba 6 Prikaži se u najboljem svjetlu
- Vježba 7 Uči se cijeli život
- Vježba 8 Mjerenje profesionalnog razvoja
- Vježba 9 Prvi dojmovi
- Vježba 10 Snaga zvijezda
- Vježba 11 Stvaranje mreže
- Vježba 12 Otvaranje vrata budućnosti

Uvod

Ako namjeravate otputovati na neko nepoznato mjesto, korisno je ponijeti kartu. Iako neki ljudi vole pustolovine, većina se ipak ne voli naći na nepoznatom terenu. Putovanje kroz karijeru može se zamisliti upravo kao putovanje u nepoznato: ono može uključivati svu silu rizika i nepoznanica. Zato je važno planiranje karijere. Ono daje osjećaj sigurnosti, predviđa neke opasne točke i određuje pravi put.

Učenici osnovnih škola izloženi su promjenama u fiziološkom, fizičkom i psihološkom razvoju, pa ih planiranje karijere ne bi trebalo dodatno opterećivati. Upravo suprotno, planiranje karijere trebalo bi im pružiti osjećaj sigurnosti u formiranju novog identiteta. Ako su uspjeli upoznati sebe i istražiti svijet rada, za njih planiranje karijere neće biti problem, već će im omogućiti da u srednju školu krenu s jasnim planovima o svojoj budućnosti.

Prelazak iz osnovne u srednju školu važna je prekretnica u životu svakoga učenika. Pravodobno planiranje karijere učinit će ga jednostavnijim i manje

stresnim, a znanje o situacijama koje tek prethode omogućit će učenicima bolje snalaženje u njima.

Iako se planiranje karijere u osnovnoj školi ponešto razlikuje od planiranja karijere u srednjoj školi, ono nipošto nije manje važno. Određuje kako će učenici odabrati srednju školu, koliko će ozbiljno pristupiti svladavanju njezina programa i kako će pronaći nove mogućnosti koje im pruža njihova šira društvena zajednica. Adolescenti često mijenjaju svoje želje i ciljeve. Zato je planiranje karijere u osnovnoj školi tek zacrtavanje osnovnog profesionalnog puta, koji će se detaljnije razrađivati u kasnijim fazama života.

Vježbe treće cjeline Školskog programa profesionalnog razvoja pomoći će učenicima da nauče planirati karijeru i što uspješniju budućnost. Pažnju učenika usmjerit će prema spoznavaju važnosti komunikacijskih i radnih navika za stvaranje dobrog dojma, prema prikupljanju korisnih savjeta od iskusnijih pojedinaca te prema stvaranju odnosa s osobama koje im mogu pomoći u izgrađivanju karijere

Vježba 1: Moj najbolji rad

Pregled

Učenici će naučiti kako se koristiti učeničkim mapama za praćenje vlastita profesionalnog razvoja.

Trajanje

Približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će moći objasniti kako im učeničke mape mogu poslužiti pri praćenju vlastita profesionalnog razvoja i razumjet će kriterije za odabir svojih najboljih radova.

Potrebni materijali

List papira i materijali za crtanje, slikanje, bojanje, kolaž i slično

Priprema

Ništa.

Opis vježbe

Podsjetite učenike na usporedbu učeničkih i umjetničkih mapa. Pitajte ih čemu služe umjetničke mape i kako umjetnici biraju svoje radove koje će priložiti u mapu?

Recite im da će danas detaljno prelistati svoje mape prateći svoj profesionalni razvoj. Objasnite im da će iz svih svojih radova odabrati najbolje.

Napišite na ploču: NAJBOLJI RAD. Što znači "najbolji rad"? Tko odlučuje koji je rad najbolji? Neka učenici produkcijom ideja navedu kriterije koji određuju koji radovi trebaju ući u učeničke mape, a koji ne. Kriterije napišite na ploču. Neka učenici odaberu nekoliko kriterija prema kojima će sami odabrati svoje

najbolje radove. Potaknite ih da kritički pregledaju svoje radove i da odaberu one koji najviše govore o njima. Te radove neka označe kvačicom i ponovo ih vrate u mape.

Rasprava

- Kako vam učeničke mape mogu pomoći da razumijete i poboljšate svoj profesionalni razvoj?
- S kakvim ste se problemima suočili pri odabiru vaših najboljih radova?
- Komu ćete pokazati svoju mapu? Kako će ona oslikati što je vama najvažnije u životu?

Vježba 2: Napravi plan

Pregled

Učenici će istražiti kako drugi planiraju važne događaje i na osnovi toga iskustva oblikovat će vlastiti način planiranja.

Trajanje

Dvije vježbe, svaka približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će moći prepoznati različite metode planiranja. Moći će na osnovi naučenih metoda planiranja razviti vlastiti način planiranja.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Razmislite o načinima kako vi planirate velike životne događaje. Budite spremni da ih objasnite ako učenici to budu od vas tražili.

Opis vježbe

Recite učenicima da nabroje događaje koji zahtijevaju temeljito planiranje (praznici, sportska natjecanja, gradnja kuće). Njihove odgovore zapišite na ploču. Pitajte ih zahtijeva li svaki od navedenih događaja isti način planiranja. Neka objasne svoje odgovore i opišu neke od razlika.

Objasnite im domaću zadaću: trebaju razgovarati s dvoje ljudi i saznati kako svatko od njih planira neki događaj. Važno je da taj događaj bude isti za oboje, kako bi učenici lakše mogli uočiti sličnosti i razlike u planiranju. To može biti socijalni događaj (na primjer, okupljanje obitelji i prijatelja za rođendan), odlazak na putovanje (na primjer, planiranje ljetovanja, maturalca, zimovanja) ili neki zadatak (na primjer, trener koji priprema svoju momčad za utakmicu). Neka učenici detaljno opišu proces planiranja odvojeno za jednog i drugog sugovornika i neka pronađu metode planiranja zajedničke za oba sugovornika.

Neka u razredu učenici u malim grupama podijele načine planiranja koje su saznali. Dajte im 5-10 minuta da razmisle što su naučili o planiranju i kako im to može pomoći u profesionalnom razvoju. Potaknite ih da osmisle model planiranja koji sadrži najbolje metode do kojih su došli raspravom u malim grupama.

Rasprava

- Kako vam spoznaje o metodama planiranja mogu pomoći u planiranju karijere?

Vježba 3: Gledanje izloga

Pregled

Učenici će saznati koje im je obrazovanje potrebno da bi ostvarili svoje profesionalne želje.

Trajanje

Dvije vježbe, svaka približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će upoznati osnovno obrazovanje potrebno za razna zanimanja. Proučit će obrazovanje potrebno za zanimanja koja im se sviđaju.

Potrebni materijali

- Selotejp i listići papira
- Informacije o srednjoškolskim i visokoškolskim programima obrazovanja, pogotovo o onima koji su dostupni u mjestu stanovanja vaših učenika.

Priprema

Pronađite informacije o obrazovnim programima.

Opis vježbe

Zamolite učenike da opišu gledanje izloga (detaljno promatranje stvari u izlogu, ali bez kupnje). Recite im da se u planiranju karijere ljudi često ponašaju upravo tako: prije nego što naprave detaljan plan, ispituju mogućnosti koje im se pružaju.

Neka učenici napišu četiri ili pet zanimanja o kojima ozbiljnije razmišljaju.

U malim grupama neka sastave popis obrazovnih programa koji se nude u blizini njihova mjesta stanovanja. Neka rasprave što su o njima čuli.

Za domaću zadaću neka prošire popis obrazovnih programa. Neka razgovaraju s roditeljima, susjedima i prijateljima te neka od njih saznaju za dodatne programe. Neka ih dopišu na kraj zajedničkog popisa.

U drugoj vježbi neka učenici na listićima papira ispišu imena škola i fakulteta. Neka ih selotejnom prilijepe na zid.

Rasprava

- Zašto je dobra ideja proučavati obrazovne programe kao što gledamo izloge već i u vašoj dobi?
- Zbog čega je razgovor o obrazovnim programima sličan gledanju izloga?
- Što ste naučili o ovim obrazovnim programima?

Vježba 4: Donošenje mudrih odluka

Pregled

Učenici će na osnovi razgovora s radnicima prikupiti savjete o planiranju karijere.

Trajanje

Dvije vježbe, svaka približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će analizirati prikupljene informacije o planiranju karijere i primijeniti ih u planiranju karijere.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Ništa

Opis vježbe

Objasnite učenicima da će zahvaljujući razgovoru s ljudima s radnim iskustvom steći važna znanja o planiranju karijere.

U malim grupama neka učenici odrede osnove razgovora s radnicima. Iz njega trebaju saznati što se uči radnim iskustvom i kako se treba planirati karijera.

Za domaću zadaću neka učenici intervjuiraju radnike. To mogu biti njihovi roditelji, susjedi, razni zaposlenici u uslužnim djelatnostima koje učenici susreću. Iz svih intervjua neka izvuku osnovne poruke i savjete za planiranje karijere.

U razredu neka svaki učenik podijeli s ostalima poruke i savjete koje smatra najvažnijima. Potaknite učenike da pribilježe neke od savjeta.

Tijekom sljedećih 10-15 minuta neka učenici ispišu važne poruke i savjete o planiranju karijere na list papira. Neka se pritom potrudite, naprave lijepe plakate koje će umetnuti u učeničke mape.

Rasprava

- Što vam se najviše sviđjelo u ovoj vježbi?
- Što ste naučili iz iskustva drugih?
- Jesu li se poruke mlađih radnika razlikovale od starijih?

Dodatna aktivnost

Neka učenici naprave sažetak prikupljenih poruka i savjeta o planiranju karijere, lijepo ga grafički uredite i podijele roditeljima.

Vježba 5: Faze profesionalnog razvoja

Pregled

Učenici će se upoznati s modelom Svjesnost → Istraživanje → Priprema.

Trajanje

Otpribliže 30 minuta

Ciljevi

Učenici će razumjeti osnovne faze profesionalnog razvoja i moći će ih prepoznati u različitim oblicima ponašanja.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Na ploču napišite:

Svjesnost → Istraživanje → Priprema

Opis vježbe

Podsjetite učenike da je Školski program profesionalnog razvoja zasnovan na modelu Svjesnost → Istraživanje → Priprema. Vježbe prve cjeline *Upoznavanje samoga sebe* i neke vježbe iz druge cjeline *Upoznavanje svijeta rada* odnosile su se na Svjesnost. Druga cjelina *Upoznavanje svijeta rada* odnosila se na faze Istraživanja i Pripreme, dok se treća cjelina vježbi, *Planiranje karijere*, temelji na fazi Pripreme.

Recite učenicima da odaberu glagole koji opisuju kako se ljudi uobičajeno ponašaju u različitim fazama profesionalnog modela (promatrati, istraživati, vježbati, zaključivati...).

Sada im dajte primjere ponašanja ljudi i recite im neka odrede kojoj fazi profesionalnog razvoja to ponašanje pripada:

- Učenik koji u knjižnici čita i proučava informacije o konkretnom zanimanju (to može biti Svjesnost ili Istraživanje, ovisno o načinu kako se osoba koristi dobivenim informacijama)
- Osoba koja promatra drugu kako radi da bi ustanovila koliko joj se posao sviđa (Istraživanje)
- Radnik koji nakon osam godina rada shvaća da želi promijeniti posao (Svjesnost)
- Učenik koji traži preporuku od nastavnika kako bi mogao sudjelovati u ljetnom astronomskom kampu (Priprema)
- Radnik koji više ne može obavljati posao koji voli (Svjesnost)

Rasprava

- Postoji li potpuno slaganje u klasifikaciji ovih primjera?
- Kako može znanje o fazama ovog modela pridonijeti planiranju karijere?
- Što još trebate znati kako biste što uspješnije brodili fazom Pripreme, posebno kada razmišljate o odabiru i ulasku u srednju školu?

Vježba 6: Prikaži se u najboljem svjetlu

Pregled

Ova vježba omogućuje učenicima da upoznaju intervjue te vještine ponašanja i komunikacije koje se vrednuju u mnogim radnim situacijama.

Trajanje

Približno 35 do 40 minuta

Ciljevi

Učenici će moći utvrditi tipične socijalne vještine koje se vrednuju pri radu. Moći će ih prikazati u glumljenom intervjuu.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Ništa

Opis vježbe

Objasnite da je današnja vježba usmjerena prema vještinama potrebnim za uspjeh u većini zanimanja. Kako se te vještine primjenjuju u odnosima među ljudima, zovu se socijalne vještine. Napomenite da su neka istraživanja pokazala da je više ljudi otpušteno s posla zbog loših socijalnih vještina nego zbog nekompetentnosti (nedostatka tehničkih vještina za obavljanje posla).

Neka učenici navedu popis različitih socijalnih vještina i osobina koje su pogodne za poslove u kojima je stalan kontakt s ljudima. Napišite ih na ploču.

Neka učenici izaberu tri ili četiri socijalne vještine ili osobine koje su najvažnije za radnika. Pokušajte da se svi učenici slože s odabirom.

Neka učenici u grupama od 4 (potencijalni radnik, poslodavac i dva promatrača) odglume intervju za primanje na posao. Učenici mogu sami odlučiti za koji će posao intervju biti odigran. Svi konkurenti završili su potrebne škole, tako da se naši potencijalni radnici moraju potruditi da poslodavca uvjere kako su baš oni najbolji izbor. Recite promatračima da obrate pozornost na socijalne vještine. Neka intervjuji traju 5-10 minuta.

Neka promatrači rasprave o tome što su promatrali u intervjuu i koje su se socijalne vještine pokazale najdjelotvornijima za radnika.

Rasprava

- Zašto bi učenici osnovne škole trebali vježbati intervju za posao?
- Mogu li se socijalne vještine “uključiti” za vrijeme intervjuja, a u stvarnosti se pokazati puno drugačije?
- Mogu li poslodavci razlikovati prirodne ljude od onih koji glume?
- Što ste naučili iz ove vježbe, a možete iskoristiti u budućoj karijeri?

Vježba 7: Uči se cijeli život

Pregled

Ova vježba objašnjava smisao učenja tijekom cijelog života. Učenici će intervjuirati zaposlene najmanje 10 godina i saznati od njih s kojim su se oblicima doškolovanja susreli u svom radu.

Trajanje

Dvije vježbe, svaka približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će moći objasniti zašto se kaže da učenje traje cijeli život. Shvatit će na koji će način i sami učiti tijekom života.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Ništa

Opis vježbe

Objasnite učenicima što znači učiti cijeli život. Promjene u svijetu rada zahtijevaju od nas da stalno učimo i prilagođavamo se novom, kako bismo i dalje mogli uspješno obavljati svoj posao. Za domaću zadaću neka razgovaraju s ljudima koji se bave istim poslom najmanje 10 godina. Neka od njih saznaju kako su morali učiti tijekom svog radnog vijeka.

Podijelite učenike u male grupe. Neka se dogovore koja će pitanja postaviti radnicima. Uputite učenike da dobro osmisle svoja pitanja prije provođenja intervjua. Na sljedećoj vježbi neka iznesu što su saznali.

Rasprava

- Što ste o učenju tijekom cijelog života naučili iz razgovora s radnicima?
- Kako dolazi do stalnog učenja?
- Nakon što završite formalno školovanje, kakvi će vam se oblici učenja nuditi?

Vježba 8: Mjerenje profesionalnog razvoja

Pregled

Učenici će se upoznati s pojmom mjerenja kako bi mogli pratiti svoj profesionalni razvoj.

Trajanje

Približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će odrediti kriterije za mjerenje napretka u profesionalnom razvoju.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Ništa

Opis vježbe

Upitajte učenike kako se može mjeriti profesionalni razvoj. Neka produkcijom ideja navedu važne događaje koji mogu pokazati stupanj profesionalnog razvoja pojedinca. Pripazite da odgovori poput *prolazak na testu* ne budu jedini. Podsjetite ih da je karijera njihov cijeli život, a ne samo njihovo zanimanje. Odgovore zapišite na ploču.

Recite učenicima da od svih pokazatelja profesionalnog razvoja odaberu one koje će usvojiti kao pokazatelje vlastita profesionalnog razvoja. Neka ih ispišu na zasebnom listu papira koji će poslije dodati učeničkoj mapi.

Rasprava

- Kako će vam pokazatelji stupnja profesionalnog razvoja pomoći u planiranju karijere?
- Jesu li vaša očekivanja dovoljno visoka? Ili su možda previsoka?
- Što se događa ako ne ostvarite zadane ciljeve?
- Kako će vaša obitelj i nadređeni u poslu primijetiti vaš profesionalni razvoj?
- Koliko ozbiljno trebate prihvatiti ove pokazatelje profesionalnog razvoja?

Dodatna aktivnost

Neka učenici nacrtaju liniju života i na njoj označe kada žele ostvariti koji od pokazatelja profesionalnog razvoja.

Vježba 9: Prvi dojmovi

Pregled

Učenici će promatranjem nepoznatih ljudi na radnom mjestu zaključiti kako prvi dojmovi utječu na stvaranje cjelokupnog dojma o radniku.

Trajanje

Dvije vježbe, svaka približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će moći razumjeti kako komunikacijske vještine utječu na stvaranje prvog dojma o osobi. Upoznat će kako promatrati svoje komunikacijske vještine i razmisliti će kakav dojam one ostavljaju na druge.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Ništa

Opis vježbe

Objasnite učenicima da će ova vježba pokazati kako se stvaraju prvi dojmovi. Prvi dojmovi mogu biti po-

zitivni ili negativni, a o njima ovisi cjelokupan dojam koji na nas ostavlja neka osoba. Mnoga ponašanja utječu na prvi dojam što ga stvaramo o nekoj osobi, no ova će se vježba baviti samo komunikacijskim vještinama.

Neka učenici u malim grupama odrede pet glavnih komunikacijskih vještina koje ostavljaju pozitivan prvi dojam (gledanje u oči, zainteresiranost) te pet onih koje ostavljaju negativan (loše izražavanje, nametljivost u razgovoru).

Recite učenicima kako želite da postanu svjesni načina na koji komunikacijske vještine utječu na prvi dojam što ga stvaramo o nekoj osobi. Neka za domaću zadaću prate ponašanje nepoznatih ljudi što ih mogu sresti na ulici, u parku, u dućanu ili na sličnim mjestima. Neka pribilježe kada su intenzivnije doživjeli te ljude, posebno se osvrćući na njihove komunikacijske vještine, i neka procijene jesu li na njih ostavili pozitivan ili negativan prvi dojam. Potom neka usporede jesu li komunikacijske vještine, koje su ljudi pokazali, u skladu s dojmom koji su ostavili na učenike. Naglasite da je smisao vježbe primjećivanje utjecaja komunikacijskih vještina na stvaranje prvog dojma o nekoj osobi, a ne vrednovanje te osobe.

U razredu neka učenici podijele jedni s drugima što su naučili o komunikacijskim vještinama, ne spominjući koga su i gdje promatrali.

Neka razmisle na koje svoje komunikacijske vještine trebaju obratiti pozornost i na koji način mogu mijenjanjem svojih komunikacijskih vještina utjecati na prvi dojam što ga ostavljaju na druge. Neka to napišu i prilože u učeničke mape.

Rasprava

- Što predstavlja najveći izazov u ovoj vježbi?
- Je li teško biti svjestan dojma što ga ostavljamo na druge?
- Zašto su važni dojmovi koje ostavljamo na druge pri ulasku u svijet rada?

- Kako je stvaranje prvih dojmova povezano s planiranjem karijere?
- Kako nas ova vježba može naučiti drugačijem ponašanju?

Dodatna aktivnost

Podijelite učenike na one koji će igrati uloge i one koji će promatrati ponašanje. Oni koji igraju uloge moraju pokazati pozitivne ili negativne komunikacijske vještine u želji da ostave pozitivan ili negativan prvi dojam na promatrače. Promatrači trebaju procijeniti jesu li učenici zaista pokazali pozitivne, odnosno negativne, komunikacijske vještine te je li prvi dojam što su ga o njima stekli bio pozitivan ili negativan. Raspravite jesu li igrane uloge i procjene promatrača usklađene.

Vježba 10: Snaga zvijezda

Pregled

Učenici će proučiti kako pozitivne i negativne radne navike pridonose povjerenju koje se daje određenoj osobi.

Trajanje

Približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će moći pronaći pozitivne i negativne radne navike realnih i izmišljenih likova. Moći će opisati kako dobre radne vještine i pozitivne radne navike pridonose povjerenju koje se daje određenoj osobi.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Ništa

Opis vježbe

Neka učenici navedu 10 poznatih TV likova s istaknutim ulogama koji prikazuju pozitivne radne vještine (oni mogu varirati od novinara i izvjestitelja preko glumaca, sportaša i pjevača do likova iz crtića i igranih filmova). Zapišite njihova imena na ploču.

Prođite navedenim popisom i za svakoga pitajte: “Koje su neke od pozitivnih radnih vještina ove osobe?” Pribilježite odgovore učenika. Neka navedu tri do četiri vještine za svakoga.

Podijelite učenike u male grupe i recite im da poređaju likove po redu, tako da lik ili osoba koja ima najbolje radne vještine bude na prvom mjestu. Tada neka izaberu petero koje bi oni zaposlili kao svoj radni tim kad bi imali tu mogućnost. Recite im da se pokušaju složiti.

Neka glasnogovornik svake grupe imenuje svoju petoricu i pokuša sažeti zašto su izabrali upravo taj tim. Recite učenicima neka primijete različitosti i sličnosti među odabranim timovima.

Pitajte: “Znači li to da su ovi likovi više nego drugi osobe od povjerenja?”

Rasprava

- Koje se radne vještine čine najboljima od navedenih?
- Jesu li te radne osobine i radne vještine uvijek one koje ističu pojedinca među ostalima kao dobrog radnika?
- Kako učenici u osnovnoj školi mogu iskazati takve radne navike?
- Kako dobre vještine i radne navike pridonose povjerenju u nekog radnika? Što još pridonosi povjerenju u neku osobu?

Vježba 11: Stvaranje mreže

Pregled

Učenici će upoznati važnost izgrađivanja profesionalnih veza koje im mogu pomoći u izgrađivanju karijere.

Trajanje

Približno 30 minuta

Ciljevi

Učenici će razumjeti kako i od koga mogu očekivati pomoć u razvoju karijere. Sastavit će popis ljudi i ustanova koji im u tome mogu pomoći.

Potrebni materijali

Ništa

Priprema

Možete sastaviti popis ljudi, agencija, udruženja i drugih izvora informacija koji su vam korisni u karijeri. Budite spremni objasniti kako su vam i kada bili korisni.

Opis vježbe

Usporedite profesionalne veze s paukovom mrežom. Recite im kako pauk mora održavati svoju mrežu da bi mogao živjeti, kako nije važna samo njezina veličina nego i snaga te kako mreža često nije lako vidljiva, a ipak je funkcionalna i potrebna.

Neka učenici nacrtaju paukovu mrežu. Na svakom njezinom sjecištu neka upišu ime osobe ili ustanove koja im može pomoći u profesionalnom razvoju.

Recite im da s drugima podijele svoje ideje. Neka njihovi odgovori budu generalni, jer će drugim učeni-

cima više značiti “moj ujak” nego njegovo ime. Sada ih potaknite da u mrežu upišu one koje su prvotno ispustili. Recite im da mreže prilože u učeničke mape.

Recite učenicima da produkcijom ideja navedu pridjeve koji opisuju osobe i ustanove navedene u mreži. Zapišite njihove odgovore na ploču.

Rasprava

- Zašto je mudro kreirati mrežu osoba i ustanova kada planiramo karijeru?
- Što očekujete od njih?
- Trebaju li pojedinci samostalno planirati karijeru ili se trebaju osloniti i na pomoć drugih? U kojoj mjeri?
- Kako vaše mreže odgovaraju planovima za uspješnu budućnost?

Dodatna aktivnost

Potaknite učenike da svoje mreže pokažu roditeljima. Neka ih pitaju postoje li još neke osobe koje mogu uvrstiti u mrežu. Kompletne mreže neka ulože u svoje mape.

Vježba 12: Otvaranje vrata budućnosti

Pregled

Učenici će se prisjetiti svega što su do sada naučili i napraviti će plan djelovanja.

Trajanje

30 minuta

Ciljevi

Učenici će naučiti planirati svoju budućnost. Obvezat će se da će djelovati u skladu s napravljenim planom.

Potrebni materijali

- Umnožen Plan za budućnost
- Umnožen Upitnik profesionalnog razvoja
- Diploma za svakog učenika

Priprema

Umnožite Plan za budućnost i Diplomu iz dodatka *Priručnika za učitelje* te Upitnik profesionalnog razvoja sa stranice 30.

Opis vježbe

Pročitajte učenicima: “Tijekom ovog programa razmišljali ste o vašim željama, interesima, vještinama, sposobnostima, radnim vrijednostima i mogućnostima zaposlenja. Donijeli ste i prve profesionalne odluke. Sada ste spremni napraviti plan za budućnost.” Dajte im učeničke mape da se prisjete svojih osobina, sposobnosti i vrijednosti te profesionalnih interesa. Recite im da ispune Plan za budućnost.

Kada naprave plan, neka ga pokažu nekome tko će se zajedno s njima pobrinuti da ga ostvare. Neka pronađu nekoga tko će ih podržati u njihovom planu i hrabriti ih na putu profesionalnog razvoja.

Podijelite učenicima Upitnik profesionalnog razvoja. Pročitajte im uputu i recite im da na pitanja odgovore iskreno. Upozorite ih da ne gledaju kako su Upitnik ispunili na početku programa. Kada svi završe sa odgovaranjem, prođite zajedno kroz točne odgovore na sva pitanja i potaknite ih da usporede svoje odgovore koje su dali na početku programa i sada, na kraju. Pitajte ih primjećuju li vlastiti profesionalni razvoj.

Podijelite učenicima diplome i recite im neka poneku kućama učeničke mape kako bi ih upotrijebili u daljnjem planiranju karijere.

Rasprava

- Kakva vam je pomoć potrebna da ostvarite svoje ciljeve?
- Jeste li sada, na kraju ovog programa, zbog nečega zabrinuti?

Dodatna aktivnost

Uprilичite malu proslavu na kojoj će učenici predstaviti svoj Plan za budućnost. Razmislite želite li da proslavi prisustvuju samo učenici ili i njihovi roditelji.

Razmisli o budućnosti

Popis novih spoznaja iz treće cjeline

Označite onu tvrdnju za koju mislite da ste je naučili sudjelujući u vježbama treće cjeline:

Sudjelujući u vježbama treće cjeline, ja sam...

- naučio/naučila kako mi učenička mapa može pomoći u planiranju karijere.
- razvio/razvila vlastite kriterije za određivanje najboljeg rada.
- prikupio/prikupila nekoliko najboljih radova koji mi mogu pomoći u planiranju karijere.
- razvio/razvila svoj model planiranja karijere.
- upoznao/upoznala načine školovanja za zanimanja koja mi se sviđaju.
- postavio/postavila profesionalne ciljeve koji će mi pomoći da zadržim željeni smjer profesionalnog razvoja.
- saznao/saznala više o svijetu rada.
- naučio/naučila kakvo je ponašanje ljudi tipično za pojedine faze profesionalnog razvoja.
- otkrio/otkrila koje su pozitivne socijalne vještine u svijetu rada.
- naučio/naučila da moram učiti cijeli život kako bih bio uspješan/uspješna.
- naučio/naučila pratiti svoj napredak u profesionalnom razvoju.
- analizirao/analizirala kako komunikacijske vještine oblikuju dojam koji ostavljam na druge.
- prihvatio/prihvatila kako pozitivne radne navike određuju dojam o radniku.
- saznao/saznala kako mi prijatelji i roditelji mogu pomoći u planiranju karijere.
- shvatio/shvatila kako mi sve ove informacije mogu pomoći da napravim *Plan školovanja*.

Razmisli o budućnosti

DODATAK

- Planiranje profesionalne budućnosti: Plan za budućnost
- Diploma
- Vodič za roditelje

Razmisli o budućnosti

Plan za budućnost

Osobni podaci

Ime i prezime: _____ Datum: _____

Adresa: _____ Telefon: _____ E-mail: _____

Škola: _____ Profesor: _____

Odredi svoj profesionalni cilj i navedi kako ćeš ga i kada ostvariti.

- Moj profesionalni cilj jest: _____
- Napravio/napravila sam plan kako ostvariti svoj cilj. Koraci koje ću poduzeti jesu:

	KORAK	KADA?
1.	_____	_____
2.	_____	_____
3.	_____	_____
4.	_____	_____
5.	_____	_____
6.	_____	_____

Ovo je moj plan i sebi sam odgovoran/odgovorna da ću ga izvršiti i redovito ga preispitivati i dopunjavati.

Potpis _____

Svoj sam plan podijelio sa _____

Datum _____

DIPLOMA

Školski program profesionalnog razvoja
za osnovne škole

Razmisli o budućnosti

*uspješno je završio/završila Školski program profesionalnog razvoja
"Razmisli o budućnosti"*

Profesor

Škola

Datum

Vodič za roditelje

Odabir zanimanja složena je odluka. Ovisi o interesima i sklonostima, o vještinama, znanjima i sposobnostima, o poznavanju mogućnosti koje se pružaju, o načinima donošenja odluka. O njoj treba razmisliti dobro, a vrlo je važno početi razmišljati pravodobno.

Važno je da djeci pomognemo da što lakše donesu takve odluke. U okviru Školskog programa profesionalnog razvoja namjera nam je da pomognemo vašoj djeci u razmišljanju o njihovom budućem zanimanju.

Što ću biti po zanimanju? Što me zanima? Što mi dobro ide? U čemu sam uspješan? Što me veseli? Kakvi mi se poslovi nude? Gdje ću dobiti informacije o školama? Takva pitanja “muče” svako dijete. Ovim smo programom pokušali pomoći učenicima da dođu do odgovora na tri osnovna pitanja:

- Tko sam ja? (kakve su moje sposobnosti, interesi, želje?)
- Što namjeravam? (koja su mi zanimanja na raspolaganju i kakve mi pripreme trebaju?)
- Kako da to ostvarim? (kojim ću to planom postići?)

Nadamo se da ćemo ih uspjeti potaknuti da razmišljaju o vlastitoj budućnosti. Ako počnu razmišljati sada, bit će im puno lakše donijeti odluku o svojoj karijeri kada za to dođe vrijeme.

Voljeli bismo kada biste im i vi u tome pomogli. Obitelj ima golem utjecaj na odluke mladih ljudi o njihovom budućem zanimanju i poslu. Najvažnija uloga obitelji jest pružanje podrške. Stoga je važno da podržite i ohrabrite svoje dijete da samostalno i odgovorno odluči o svom budućem zanimanju. Druga uloga obitelji svakako je pružanje iskustvenih savjeta. Budite otvoreni i iskreni prema svojoj djeci, slušajte ih i razgovarajte s njima, tako da im vaša iskustva posluže kao primjer i pouka.

Ovaj će vam vodič pomoći da se upoznate s onim što ćemo pokušati prenijeti mladim ljudima na početku njihova profesionalnog puta. Pitajte svoju djecu o cjelokupnom programu i o onome što u njemu uče.

Važnost izbora zanimanja i njegov utjecaj na život pojedinca

Zanimanje i posao isprepleću se sa svim poljima života pojedinca. Može se reći da ljudi djeluju na pet međusobno povezanih polja, koja zahtijevaju određeno vrijeme, energiju, predanost i pažnju. Ključ za postizanje uspješnog života leži u pronalaženju ravnoteže između tih pet polja.

Posao nije samo izvor prihoda dovoljnog za ekonomsku sigurnost. Zanimanje i karijera pojedinca bitno određuju cijeli njegov život. Oni određuju njegov materijalni položaj, društveni ugled, mjesto stanovanja, prijatelje. Oni određuju način na koji pojedinac vidi samoga sebe, kao i način na koji se drugi pojedinci ponašaju prema njemu. Zato možemo reći da je planiranje i usmjeravanje vlastite karijere zapravo planiranje vlastita života.

Obitelj je zajednica u kojoj smo zaštićeni, voljeni, ohrabrivani, sretni. Obiteljske odluke donosimo da bismo vodili skladan obiteljski život. Svjesno odabiremo životnog partnera i planiramo veličinu obitelji. Gradimo odnose koje priželjkujemo i biramo posebne prilike koje slavimo. Uređujemo svoj dom onako kako to volimo. Sve to zajedno čini našu obiteljsku karijeru i određuje naš stil života.

Društvena djelatnost je način na koji sudjelujemo i pridonosimo napretku naše zajednice. Neki ljudi aktivno sudjeluju u politici, drugi sudjeluju u radu raznih udruga i odbora kako bi pripomogli razvoju i napretku šire zajednice, a neki smatraju da je plaćanje poreza i glasovanje sve za što imaju vremena tijekom naporna života. Naša društvena djelatnost može se smatrati društvenom karijerom. I ona će, naravno, oblikovati naš život.

Duhovna strana zadovoljit će naše duhovne potrebe ispunjavanjem moralnih, estetskih i/ili religijskih vrijednosti. Većina ljudi ima potrebu da dio svojeg života posveti poboljšanju sebe i okoline u kojoj žive. U kojoj ćemo se mjeri i na koji način posvetiti našim moralnim, estetskim ili religijskim vrijednostima, odrazit će se na našem stilu života.

Slobodno vrijeme je način na koji provodimo vrijeme kada među obavezama svakodnevnog života pronađemo dragocjen trenutak za nas same. To je polje života u kojem pronalazimo najviše zadovoljstva, pa ako ga zanemarujemo, naše fizičko i psihičko zdravlje može trpjeti ozbiljne posljedice. Bilo da se bavimo hobbijem ili sportom, čitamo ili radimo nešto drugo, slobodno vrijeme treba promatrati kao važan čimbenik u održavanju ravnoteže našeg života.

Pravilan odabir zanimanja pridonijet će ravnoteži između životnih polja. Zanimanje nam treba omogućiti da živimo na način koji volimo, da smo okruženi ljudima s kojima želimo biti okruženi, da imamo dovoljno vremena za obitelj, da se u slobodno vrijeme možemo posvetiti sebi, da možemo društveno djelovati onako kako to hoćemo te da možemo ispunjavati svoje duhovne potrebe. Drugim riječima, dobro izabrano zanimanje treba nam omogućiti da i na drugim poljima života budemo sretni.

Kako se razvija karijera?

Karijera je cijeli profesionalni život pojedinca. Uključuje sve njegove uloge. Od škole i sitnih kućanskih zadataka, preko povremenih poslova, do svih njegovih zanimanja i stalnih poslova te do obiteljskih i drugih aktivnosti. Da biste se mogli bolje odlučiti, treba voditi računa o tri faze razvoja karijere.

Svjesnost je prva faza u kojoj pojedinac upoznaje sebe – svoje interese, vrijednosti, sposobnosti. Postaje svjestan svoje posebnosti, ali i svijeta koji ga okružuje. Glavni zadatak učitelja i roditelja jest da zajedno proširuju učenikovo shvaćanje profesionalnog svijeta i da u učeniku potiču proces istraživanja samog sebe.

Istraživanje je faza u kojoj pojedinac istražuje, iskušava, eksperimentira i donosi privremene zaključke o budućoj karijeri. To je vrijeme da se uklone mogućnosti koje se nisu pokazale dobrima ili provedivima i da se širina izbora suzi na nekoliko sigurnijih i zadovoljavajućih varijanti. To je i proces traženja koji će se kasnije u životu isplatiti. Na koncu, istraživanje će dovesti do odluke o izboru budućeg zanimanja i posla.

Priprema je faza koja nastupa kada je odluka o odabiru zanimanja i posla donesena. Na tom stupnju treba utrti stvarni put do postizanja ciljeva u karijeri. Katkada pripremanje uključuje učenje, drugom prilikom pak tehničku izobrazbu, a u ostalim slučajevima može se raditi jednostavno o utvrđivanju svih pojedinosti da bi se postigli željeni ciljevi.

Važno je naglasiti da se u životu kroz ove faze prolazi više puta. Ljudi se s vremenom mijenjaju, stvari koje su im prije bile odbojne znaju im postati privlačne. Upravo je zato važno prihvatiti činjenicu da je karijera životni proces i da se ona mijenja tijekom cijelog života pojedinca. Zato treba uvijek proučavati sebe, istraživati i planirati svaki životni korak.

Zašto je važno donositi odluke?

Jedan od najvažnijih aspekata u profesionalnom razvoju jest donošenje odluka. Mnogi se ljudi boje donošenja pogrešne odluke, pa zato izbjegavaju donošenje odluka uopće. Neki ljudi brzo donose odluke, a onda požale svoju naglost. Za druge se pak čini da vjeruju svojim nagonima, ali zapravo ne mogu objasniti način na koji donose odluke.

Cijelo vrijeme donosimo razne odluke: kada da ustanemo, što da pojedemo za doručak, pored koga da sjednemo, koju radijsku stanicu slušamo. Većina tih odluka ne zahtijeva veće razmišljanje ili napor. No život povremeno stavlja pred nas teške i zahtjevne izbore, a oni koji vjeruju u vlastiti način donošenja odluka osposobljeniji su za donošenje pravih odluka i za poduzimanje odgovarajućih akcija.

Mnogi adolescenti prvi put u životu trebaju donijeti teške i važne odluke. U razdoblju kada se sve više osamostaljuju, trebaju biti osposobljeni za donošenje odluka koje će im omogućiti izbor ispravnog životnog puta. Roditelji i ostali članovi obitelji mogu im biti podrška pri odlučivanju o vlastitoj karijeri.

Dobro odlučivanje često je povezano s dolje navedenim čimbenicima. Da bi se donijela neka odluka, potrebno je:

- jasno odrediti koju odluku treba donijeti
- prepoznati mogućnosti između kojih treba odlučiti
- istražiti posljedice svake mogućnosti
- prepoznati osobne vrijednosti koje su povezane s donošenjem neke odluke
- prepoznati prioritete
- promatrati odluku u sklopu drugih životnih ciljeva
- tražiti podršku i mišljenja iz različitih izvora
- donijeti odluku
- znati kako ocijeniti vrijednost donesene odluke

Kako aktivno sudjelovati kada vaše dijete donosi odluku o budućem zanimanju?

Naša djeca izvrgnuta su u svojem razvoju utjecaju mnogih ljudi, vršnjaka, televizijskih i filmskih zvijezda, učitelja, likova iz knjiga, susjeda. No više je istraživanja pokazalo da je roditeljski utjecaj glavni čimbenik kada se pred učenika postavljaju složeni problemi poput odabira zanimanja i planiranja ostalih aspekata njihova života. Škola i roditelji zajedničkim radom mogu učeniku stvoriti najpovoljnije uvjete za školovanje i izobrazbu, tako da jednog dana bude osposobljen za donošenje važnih životnih odluka. Dolje smo naveli nekoliko bitnih uloga koje roditelji mogu odigrati u profesionalnom razvoju svoje djece.

Iskusni prijatelj. Pričajte o poukama koje ste naučili tijekom svoga profesionalnog razvoja. Da možete nešto ponoviti ili promijeniti, što bi to bilo? Istaknite kako i loša iskustva mogu pozitivno utjecati na školovanje. Podijelite sa svojim djetetom sudove i stavove koji su rezultat vašeg promatranja vrijednosti, prioriteta i potreba povezanih s donošenjem odluke o budućem zanimanju i poslu. Djeca promatraju naš način prilaženja i rješavanja poslovnih zadataka, naš stupanj predanosti poslu i vrste vještina koje upotrebljavamo kako bismo radili učinkovito. Ona promatraju i naše negativne reakcije na posao i utjecaj posla na naše stavove i ponašanje. Pričajte im što volite i što ne volite na svojem radnom mjestu i zašto je to tako.

Izvor informacija. Djeci trebaju istinite informacije o radnom mjestu. Potrebni su im izvori i imena ljudi koji im mogu dati točne podatke koji će im pomoći u donošenju odluke. Prikupite im svježje i točne podatke o poslovnom svijetu, uputite ih k osobama koje im te podatke mogu dati i, najvažnije, naučite djecu da sama dođu do informacija i da nauče tražiti i prikupljati podatke koji ih zanimaju.

Slušač. Slušajte snove, brige, nade, nesigurnosti i uzbuđenja djece kada govore o svojoj budućnosti. Slušajte kako donose odluke. Slušajte što pričaju o poslovima o kojima razmišljaju. Poslušajte i njihove zahtjeve za pomoć. I ne slušajte samo s pola uha!

Instruktor. Učite djecu vještinama koje će moći upotrebljavati u različitim situacijama tijekom cijelog života – kao npr. vještine komuniciranja, vještine rješavanja problema, vještine snalaženja i ponašanja u društvu, organizacijske vještine, vještine ispravljanja pogrešaka itd. Podijelite s njima posebne metode ili tehnike koje su vama pomogle pri stjecanju i upotrebljavanju tih vještina.

Stvaralac prilika. Istraživanje je moćno oružje u smanjivanju broja mogućih izbora i u donošenju odluke. Omogućite djetetu da prouči različite poslove, da promatra kako ljudi rade, da dođe do knjiga i brošura o zanimanjima i školama koje ga zanimaju, da uči iz kompjuterskih programa ili da stekne praktično iskustvo u profesionalnom svijetu.

Stvaralac ravnoteže. Pomozite djeci da uravnoteže svoj život. Pomozite im da uvide kako ljudi djeluju na pet međusobno povezanih polja – posao, slobodno vrijeme, obitelj, građansko društvo i duhovna strana. Tako će uvidjeti važnost pravilnog odabira zanimanja.

Motivator. Najbolji je motivator onaj koji se zanima za profesionalni razvoj vašega djeteta. Vaša visoka, ali istodobno i realna, očekivanja pomoći će vašem djetetu da si postavi najbolje ciljeve. Podrška njegovu sudjelovanju u Školskom programu profesionalnog razvoja dat će ozbiljnost cijelom procesu. Isticanje važnosti iskustava stečenih u školi, kada to vaše dijete izgubi iz vida, pomoći će mu da se usredotoči na učenje. Pomozite djeci da otkriju svoje talente.

Adolescencija i adolescenti

Adolescencija može biti teško vrijeme i za roditelje i za mladež. Adolescencija je vrijeme promjena, vrijeme kada su mladi sve manje poslušna djeca ovisna o roditeljima i kada odrasli napuštaju dio svoga autoriteta da bi mladima dopustili da postanu sami odgovorni za svoje živote. To je vrijeme prilagodbi, vrijeme kada i mladi i roditelji iskušavaju nove načine ponašanja i stvaraju novu sredinu pogodnu za nastale promjene.

Što osjećaju i kako se ponašaju adolescenti:

- traže vlastito mišljenje o sebi
- iskušavaju razne načine ponašanja
- traže nezavisnost
- trebaju osjećaj sigurnosti
- trebaju odobravanje i često ga prihvaćaju od bilo koga tko ga nudi
- riskiraju i eksperimentiraju
- razvijaju smisao za natjecanje
- razvijaju samopoštovanje
- stječu nove i zrelije društvene veze
- razvijaju stavove prema različitim društvenim grupama i institucijama
- razvijaju vještine i stavove koji će im dati osjećaj snage
- prihvaćaju svoja snage i svoja ograničenja

Roditelji i obitelji lakše mogu prepoznati neke od razloga zašto mladi u tom razdoblju kao da se bore sami sa sobom, ako su svjesni nekih od navedenih aspekata. S obzirom na to da je riječ o normalnoj mladeži, adolescenti bi se zapravo i *trebali* malo boriti, jer izazovi koji stoje pred njima nisu nimalo laki. U svakom slučaju, ljubav, podrška, razumna ograničenja i zdravo rasuđivanje ljudi važnih u njihovu životu mogu mladima dati čvrste temelje ne samo da prežive nego i da uspiju u ovom vremenu velikih promjena.

Razmisli o budućnosti

Školski program profesionalnog razvoja Razmisli o budućnosti nastao je u okviru šireg projekta *Profesionalno informiranje i savjetovanje* kojeg je kao regionalni projekt financirao njujorški Institut Otvoreno društvo. Projekt je započeo 1996. godine u desetak evropskih zemalja. U Hrvatskoj je dosad ostvareno nekoliko većih ciljeva: izdavanje Vodiča kroz zanimanja i njegova donacija svim osnovnim i srednjim školama i knjižnicama u Hrvatskoj, izrada web stranica sa svim tekstovima Vodiča kroz zanimanja i interaktivnim upitnikom profesionalnih interesa, prijevod, adaptacija i početna standardizacija Hollandovog upitnika profesionalnih interesa USPI (Upitnik za samoprocjenu profesionalnih interesa ili SDS: Self-directed Search) te adaptacija i organizacija Školskog programa profesionalnog razvoja.

- **Voditelj projekta Profesionalno informiranje i savjetovanje**
Branimir Šverko

- **Stručni savjetnici**
Ivan Sobota
Vladimir Poturić

- **Koordinator projekta u Institutu Otvoreno društvo - Hrvatska**
Danica Eterović

- **Voditelj Školskog programa profesionalnog razvoja**
Iva Šverko

- **Pokusna primjena Školskog programa profesionalnog razvoja**
Toni Babarović
Jasenska Đurić
Iva Šverko

Zahvaljujemo učenicima, nastavnicima i ravnateljima *Osnovne škole Šćitarjevo* iz Šćitarjeva, *Osnovne škole Ivana Cankara* iz Zagreba i *Tehničke, industrijske i obrtničke škole* iz Čakovca što su nam omogućili da pokusno provedemo program i time započnemo njegovu adaptaciju.

